

APSTIPRINU

Arnis Cimdars
Centrālās vēlēšanu komisijas
priekšsēdētājs
2016. gada 29. jūnijā

Centrālās vēlēšanu komisijas publiskais pārskats 2015

Rīga 2016

SATURS

1. Pamatinformācija.....	3
1.1. Iestādes juridiskais statuss un izveidošanas gads.....	3
1.2. Politikas jomas un darbības virzieni, par kuriem iestāde atbildīga.....	3
1.3. Vēlēšanu komisijas	4
2. Pārskata gada galvenās prioritātes un informācija par to īstenošanu.....	5
2.1. Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas.....	5
2.2. Eiropas pilsoņu iniciatīvas.....	6
2.3. Projekts “Par vēlēšanu tiesību realizēšanu personām ar invaliditāti”.....	7
2.4. Dalība starptautiskās konferencēs, semināros un mācību programmās.....	8
2.5. Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji – starptautiskie vēlēšanu novērotāji.....	15
2.6. Pieredzes apmaiņas vizītes.....	30
3. Budžeta informācija.....	31
3.1. Valsts budžeta finansējums un tā izlietojums 2015. gadā (eiro).....	31
4. Personāls.....	32
4.1. Amatpersonas/darbinieki.....	33
4.2. Darbinieku nostrādāto gadu skaits Centrālajā vēlēšanu komisijā.....	33
4.3. Darbinieku izglītība.....	33
5. Sadarbība ar sabiedrību.....	34
5.1. Pasākumi, kas veikti sabiedrības informēšanai un izglītošanai.....	34
5.2. Pasākumi sabiedrības viedokļa izzināšanai	35
6. Plāni nākamajam gadam.....	45
6.1. 2016.gada prioritātes.....	45
6.2. Starptautiskie projekti 2016.gadā.....	46

1. PAMATINFORMĀCIJA

1.1. Iestādes juridiskais statuss un izveidošanas gads

Centrālā vēlēšanu komisija ir vēlēta un neatkarīga valsts institūcija, kuras pienākumos ietilpst Saeimas vēlēšanu, Eiropas Parlamenta vēlēšanu, tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un pašvaldību vēlēšanu sagatavošana un vadīšana.

Centrālās vēlēšanu komisijas darbību regulē likums "Par Centrālo vēlēšanu komisiju", kā arī Saeimas vēlēšanu likums, Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums, Eiropas Parlamenta vēlēšanu likums, likums "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu" un Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju likums.

Pirmā Centrālā vēlēšanu komisija pēc Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas tika izveidota 1992. gada 8. decembrī, tomēr par Centrālās vēlēšanu komisijas dibināšanas dienu var uzskatīt arī 1922. gada 20. jūliju, kad par Centrālās vēlēšanu komisijas izveidošanu 1. Saeimas vēlēšanu vadīšanai un sarīkošanai "Valdības Vēstnesī" paziņoja tā laika parlaments — Satversmes Sapulce.

Atbilstīgi likumam „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” Saeima ne vēlāk kā sešus mēnešus pēc tās sanākšanas izveido Centrālo vēlēšanu komisiju kā pastāvīgi darbojošos valsts institūciju. Kārtējās, 12. Saeimas vēlēšanas, notika 2014. gada 4. oktobrī, līdz ar to jauno Centrālās vēlēšanu komisijas sastāvu 12. Saeima ievēlēja 2015. gada 12. martā.

1.2. Politikas jomas un darbības virzieni, par kuriem iestāde atbildīga

Nozīmīgākie Centrālās vēlēšanu komisijas pienākumi ir:

- nodrošināt Saeimas vēlēšanu likuma, Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma, Eiropas Parlamenta vēlēšanu likuma un likuma "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu" vienveidīgu un pareizu piemērošanu un kontrolēt šo likumu precīzu izpildi;
- informēt un izglītēt vēlētajus un Latvijas iedzīvotājus par vēlēšanu, tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu kārtību un norisi;
- reģistrēt parakstu vākšanai iniciatīvas grupu iesniegtos likumprojektus vai Satversmes grozījumu projektus;
- saskaitīt par vēletāju iesniegto likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu saņemtos parakstus, pārbaudīt, vai parakstījušās personas ir vēletāji;
- pieņemt lēmumus, izdot rīkojumus un instrukcijas vēlēšanu, tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu sagatavošanai un norisei;
- pārbaudīt par Eiropas pilsoņu iniciatīvām savākto Latvijas pilsoņu atbalsta paziņojumu skaitu, konstatēt un apliecināt derīgo paziņojumu skaitu;
- noteikt valsts piešķirto naudas līdzekļu sadalījumu republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisijām, vēlēšanu iecirkņu komisijām ārvalstīs vēlēšanu un tautas nobalsošanas sarīkošanai;
- koordinēt un vadīt pašvaldību vēlēšanu komisiju darbu, pārraudzīt vēlēšanu iecirkņu komisiju darbu;
- izglītēt pašvaldību vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju locekļus;

- sagatavot un iesniegt priekšlikumus vēlēšanu, tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu normatīvo aktu pilnveidošanai;
- apkopot un publicēt vēlēšanu un tautas nobalsošanu iznākumus;
- izskatīt saņemtās sūdzības par vēlēšanu, tautas nobalsošanu, likuma ierosināšanu sagatavošanu un norisi;
- izskatīt un atcelt nelikumīgus citu vēlēšanu komisiju lēmumus.

1.3. Vēlēšanu komisijas

2015. gadā Latvijā bija 119 vietējās vēlēšanu komisijas – deviņas republikas pilsētu vēlēšanu komisijas un 110 novadu vēlēšanu komisijas.

Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisijas ir vēlētas un pastāvīgas pašvaldību institūcijas, ko reizi četros gados pēc pašvaldību vēlēšanām ievēlē attiecīgā republikas pilsētas dome vai novada dome. Pašvaldības vēlēšanu komisijā var būt no 7 līdz 15 vēlēšanu komisijas locekļiem, kuri no sava vidus ievēlē komisijas priekšsēdētāju un sekretāru.

Centrālās vēlēšanu komisijas apkopotā statistika par pašvaldības vēlēšanu komisijas locekļu skaitu liecina, ka 103 pašvaldībās vēlēšanu komisijā ir septiņi locekļi, astoņi vēlēšanu komisijas locekļi ir sešās. Četrās pašvaldībās ir vēlēšanu komisijas ar deviņiem locekļiem, 10 un 14 vēlēšanu komisijas locekļi ir divās pašvaldībās, kā arī ir viena pašvaldība, kuras vēlēšanu komisijā ir 13 locekļi un viena pašvaldība, kur vēlēšanu komisija darbojas nepilnā sastāvā – ar sešiem komisijas locekļiem.

Pirms vēlēšanām un tautas nobalsošanas pašvaldību vēlēšanu komisijas izveido vēlēšanu iecirkņu komisijas septiņu locekļu sastāvā. Savukārt Saeimas vēlēšanās un tautas nobalsošanās Centrālā vēlēšanu komisija, sadarbojoties ar Ārlietu ministriju, izveido vēlēšanu iecirkņu komisijas ārvalstīs, katru trīs līdz septiņu locekļu sastāvā.

Saeimas vēlēšanās, Eiropas Parlamenta vēlēšanās, tautas nobalsošanās vēlēšanu komisiju izdevumi tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem, savukārt pašvaldību vēlēšanās – no attiecīgās pašvaldības budžeta līdzekļiem.

Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju, kā arī vēlēšanu iecirkņu komisiju izveidošana un darbība noteikta Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju likumā. Tāpat vēlēšanu komisiju pienākumi iekļauti arī Saeimas vēlēšanu likumā, Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumā, Eiropas Parlamenta vēlēšanu likumā, likumā “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”, kā arī Centrālās vēlēšanu komisijas instrukcijās.

2. PĀRSKATA GADA GALVENĀS PRIORITĀTES UN INFORMĀCIJA PAR TO ĪSTENOŠANU

2.1. Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas

Atbilstoši Satversmei ne mazāk kā vienai desmitajai daļai vēlētāju ir tiesības iesniegt Valsts prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu vai likumprojektu, kuru prezidents pēc tam nodod izskatīšanai Saeimai, vai arī ierosināt tautas nobalsošanu par Saeimas atsaukšanu. Izmantot šīs tiesības vēlētāji var 12 mēnešu laikā no dienas, kad Centrālā vēlēšanu komisija iniciatīvu reģistrējusi.

Kārtību, kādā vēlētāji var īstenot šīs tiesības, nosaka likums “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”. 2015. gada 1. janvārī stājās spēkā 2012. gada 8. novembrī Saeimā pieņemtie grozījumi šajā likumā, ar kuriem tika mainīta parakstu vākšanas kārtība.

Ja iepriekš parakstu vākšana notika divās kārtās – sākotnēji iniciatīvas grupai 12 mēnešu laikā bija jāsavāc 10 000 notariāli apliecinātu parakstu (pārejas periodā, 2013. un 2014. gadā, – 30 000), un pēc tam 30 dienas (pārejas periodā – 21 dienu) pašvaldību noteiktajās parakstu vākšanas vietās un ārvalstīs bija jānotiek parakstu vākšanas otrajai kārtai, tad kopš 2015. gada 1. janvāra parakstu vākšanai jānotiek vienā kārtā.

Jaunā parakstu vākšanas kārtība paredz, ka 12 mēnešu laikā parakstīties par iniciatīvas ierosināšanu vēlētāji var pie zvērinātiem notāriem, dzīvesvietas deklarēšanas vietās pašvaldībās, bāriņtiesās, kuras veic notariālas darbības, novados pie pagastu vai pilsētu pārvalžu vadītājiem un internetā – vienotajā valsts un pašvaldības portālā Latvija.lv vai citā tiešsaistes sistēmā, kuru iniciatīvas grupa izvēlas šim nolūkam, ja tiek nodrošināta parakstītāja identifikācija un fizisko personas datu aizsardzība.

Maksa par paraksta apliecināšanu jāsedz vēlētājiem vai iniciatīvas grupai. Parakstīšanās portālā Latvija.lv ir bez maksas. Drošības un tehniskās prasības, kuras ievēro, ja parakstu vākšanai izmanto vienoto valsts un pašvaldību pakalpojumu portālu vai citu tiešsaistes sistēmu, nosaka Ministru kabinets.

Par parakstu 1/10 vēlētāju parakstu savākšanu un iesniegšanu Centrālajā vēlēšanu komisijā, kā arī iniciatīvas popularizēšanu pilnībā atbild iniciatīvas grupa. Centrālās vēlēšanu komisijas pienākums atbilstoši jaunajai parakstu vākšanas kārtībai ir reģistrēt iniciatīvu vai atteikt iniciatīvas reģistrēšanu, pirms tam izvērtējot, vai iniciatīvas grupa atbilst likumā noteiktajām prasībām, vai iniciatīvas grupas iesniegtais likumprojekts, Satversmes grozījumu projekts ir pilnībā izstrādāts pēc formas un satura, vai tautas nobalsošanas ierosinājums par Saeimas atsaukšanu ir iesniegts, ievērojot Satversmē noteiktos termiņus.

Likums nosaka, ka paraksti vācami uz Centrālās vēlēšanu komisijas apstiprināta parauga veidlapas, un komisijas pienākums ir saskaitīt par iniciatīvu nodotos vēlētāju parakstus, pārbaudot, vai parakstījušās personas ir vēlētāji. Lai izpildītu šo likuma prasību un saprātīgā termiņā nodrošinātu parakstītāju pārbaudi, parakstu uzskaiti un kontroli, Centrālā vēlēšanu komisija sadarbībā ar uzņēmumu “SOAAR” 2015.gadā izstrādāja vienotu tiešsaistes Parakstu vākšanas sistēmu, kura ir pieejama visiem parakstu apliecinātājiem un kurā tiek reģistrēti un uzkrāti parakstu apliecinājumi. Vienlaikus

sistēma arī ļauj sagatavot un izdrukāt vēlētājiem izsniedzamo parakstu apliecinājumu veidlapas.

Papildus sadarbībā ar Ministru kabinetu, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju un Valsts reģionālās attīstības aģentūru Centrālā vēlēšanu komisija 2015.gadā uzsāka darbu pie parakstu vākšanas tiešsaistes pakalpojuma pilnveidošanas, lai nodrošinātu, ka vēlētāji portālā Latvija.lv par iniciatīvām varētu parakstīties, ne tikai izmantojot drošu elektronisko parakstu, bet arī internetbanku autentifikāciju. Šis pakalpojums vēlētājiem ir pieejams no 2016.gada 1.marta.

Izmantojot Satversmē paredzētās tiesības, 2015. gadā Centrālajā vēlēšanu komisijā tika iesniegtas sešas vēlētāju iniciatīvas. No tām trīs iniciatīvas bija vēlētāju izstrādāti likumprojekti un trīs Saeimas atsaukšanas ierosinājumi.

No 2015. gadā saņemtajām vēlētāju iniciatīvām Centrālā vēlēšanu komisija par Satversmei atbilstošām un reģistrējamām parakstu vākšanai atzina divas – biedrības “Atvērtās pārvaldības partnerība Latvijā” 2015. gada 4. augustā iesniegto likumprojektu “Likums par 2012. gada 8. novembra likuma “Grozījums likumā “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” atcelšanu”” un biedrības “Varu Latvijas tautai” 2015. gada 6. novembrī iesniegto Saeimas atsaukšanas ierosinājumu.

Parakstu vākšana par grozījumu tautas nobalsošanas likumā atcelšanu noslēgsies 2016. gada 18. septembrī, savukārt parakstu vākšana tautas nobalsošanas ierosināšanai par Saeimas atsaukšanu – 2016. gada 13. novembrī. Līdzšinējā parakstu vākšanu gaita liecina, ka neviena no iniciatīvām nebauda plašu atbalstu vēlētāju vidū, taču precīza statistika par savāktu parakstu skaitu būs pieejama pēc parakstu vākšanas termiņa beigām.

Ar Centrālajā vēlēšanu komisijā iesniegtajām vēlētāju iniciatīvām un parakstu vākšanas nosacījumiem iespējams iepazīties Centrālās vēlēšanu komisijas mājaslapā www.cvk.lv sadaļā „Vēlētāju iniciatīvas”. Šajā sadaļā pieejama arī Centrālās vēlēšanu komisijas apkopotā informācija ar parakstu vākšanas vietām pašvaldībās un pie notāriem, norādes, kā parakstīties elektroniski, un Centrālās vēlēšanu komisijas sagatavotās infografikas.

2.2. Eiropas pilsoņu iniciatīvas

Kopš 2012.gada Latvijas pilsoņiem ir iespēja piedalīties Eiropas Savienības (ES) ietvaros rīkotajās parakstu vākšanās Eiropas pilsoņu iniciatīvu atbalstam.

Eiropas pilsoņu iniciatīvas iesniegšanas kārtība ir noteikta Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 16.februāra regulā (ES) Nr.211/2011 par pilsoņu iniciatīvu un likumā “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”.

Savukārt pati Eiropas pilsoņu iniciatīva ir instruments, ar kura palīdzību viens miljons pilsoņu no vismaz septiņām ES dalībvalstīm var aicināt Eiropas Komisiju ierosināt tiesību aktus par jautājumiem, kuri ir ES kompetencē, un attiecībā uz kuriem ES drīkst pieņemt regulējumu. Tie var būt, piemēram, tiesību akti tādās nozarēs kā vide, lauksaimniecība, transports, sabiedrības veselība utt.¹ Papildus nosacījums ir, ka vismaz septiņās ES dalībvalstīs nepieciešams savākt regulā par pilsoņu iniciatīvu noteikto minimālo parakstu

¹ Eiropas Komisija. (2015). *Eiropas pilsoņu iniciatīvas ceļvedis*. Pieejams: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/guide>

skaitu. Minimālais parakstītāju skaits par Eiropas pilsoņu iniciatīvu Latvijā kopš 2014.gada 1.jūlija ir 6000 parakstu.

Organizēt Eiropas pilsoņu iniciatīvu var ES pilsoņi, kuri ir sasnieguši pietiekamu vecumu, lai piedalītos Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Lielākajā daļā dalībvalstu, izņemot Austriju, šis vecums ir, sākot no 18 gadiem. Lai pieteiktu Eiropas pilsoņu iniciatīvu, no vismaz septiņiem ES pilsoņiem, kuri dzīvo septiņās dažādās dalībvalstīs, ir jāizveido pilsoņu komiteja. Organizācijām nav atļauts ierosināt un organizēt pilsoņu iniciatīvas, taču, ja tiek nodrošināta pilnīga caurskatāmība, organizācijas drīkst sekmēt un atbalstīt iniciatīvas.²

Ja paziņojumi par atbalstu kādai no Eiropas pilsoņu iniciatīvām tiek vākti arī Latvijā, pēc parakstu vākšanas beigām tie jāiesniedz Centrālajai vēlēšanu komisijai, kuras kompetencē ietilpst divu mēnešu laikā saskaitīt derīgos atbalsta paziņojumus un konstatēt rezultātu.

2015.gadā parakstu vākšanai tika reģistrētas piecas jaunas Eiropas pilsoņu iniciatīvas, kā arī parakstu vākšana turpinājās par četrām 2014.gadā reģistrētām iniciatīvām. Latvijas Centrālajai vēlēšanu komisijai 2015.gadā netika iesniegti nevienas parakstu vākšanai reģistrētās iniciatīvas atbalsta paziņojumi.

Informācija par aktuālajām Eiropas pilsoņu iniciatīvām pieejama Eiropas Komisijas interneta vietnē “Eiropas pilsoņu iniciatīva”, kur iespējams iepazīties arī ar iniciatīvu ierosināšanas kārtību, iniciatīvām, par kurām savākts nepieciešamais atbalsta paziņojumu skaits, kā arī parakstu vākšanu vēsturi:

<http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome?lg=lv>

2.3. Projekts “Par vēlēšanu tiesību realizēšanu personām ar invaliditāti”

Lai sekmētu ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām iekļauto mērķi panākt, ka personas ar invaliditāti var pilnībā un vienlīdzīgi izmantot savas politiskās tiesības, tai skaitā arī vēlēšanu tiesības, Centrālā vēlēšanu komisija 2014.gadā uzsāka projektu “Par vēlēšanu tiesību realizēšanu personām ar invaliditāti”, kurš tika turpināts arī 2015.gadā.

Projekta iecere ir klātienē apsekot ēkas, kurās izvietoti vēlēšanu iecirkņi, izvērtēt šo ēku pieejamību vēlētājiem, tai skaitā vēlētājiem ar invaliditāti, tikties ar pašvaldību amatpersonām un vēlēšanu komisiju pārstāvjiem, lai pārrunātu konstatēto un kopīgi meklētu risinājumu gadījumos, kad iecirkņi kādu iemeslu dēļ nav pieejami vēlētājiem ar invaliditāti. Projekta ietvaros tiek apzināts, vai iecirknī ir iespēja iekļūt personām ar kustību traucējumiem, piemēram, vai ēkai ir speciāla uzbrauktuve vai aprīkojums, kurā stāvā izvietotas iecirkņa telpas, vai, lai iekļūtu ēkā, apmeklētājiem ir jāpārvar pakāpieni, kāds ir iecirkņa telpu plānojums, apgaismojums, ēkas atpazīstamība, piekļuve ar sabiedrisko transportu utml.

Nozīmīgākā informācija par projekta ietvaros apsekotajiem iecirkņiem, tai skaitā ziņas par iecirkņa pieejamību vēlētājiem ar īpašām vajadzībām, tiek apkopota un uzkrāta īpašā Centrālās vēlēšanu komisijas datu bāzē, savukārt ziņas par iecirkņu pieejamību – aktualizētas Centrālās vēlēšanu komisijas mājaslapā.

² Turpat.

2015.gadā šī projekta ietvaros tika apsekots 221 vēlēšanu iecirknis 33 pašvaldībās. Savukārt pavisam 2014. un 2015.gadā apsekoti 624 no 954 vēlēšanu iecirkņiem 74 no 119 pašvaldībām. Projekts tiks turpināts arī 2016.gadā.

2.4. Dalība starptautiskās konferencēs, semināros un mācību programmās

Pēc starptautisko iestāžu, organizāciju un sadarbības partneru ielūguma 2015.gadā Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji ir piedalījušies vairākās starptautiskās konferencēs un semināros.

2015.gada 16. un 17.februārī Kijevā, Ukrainā norisinājās starptautiska konference “Vēlēšanu administrēšana: reģionālie izaicinājumi un gūtās mācības”, kurā piedalījās Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs Arnis Cimdars un priekšsēdētāja vietnieks Kārlis Kamradzis. Konferenci organizēja Ukrainas Centrālā vēlēšanu komisija sadarbībā ar Starptautisko vēlēšanu sistēmu fondu (IFES). Konference bija viens no IFES īstenoto pasākumu kopuma, kuru mērķis sniegt attīstības palīdzību Ukrainai, veicinot ciešāku sadarbību starp Ukrainu un citām postpadomju valstīm, kurās īstenotas vēlēšanu reformas. Konference bija iespēja Ukrainas Centrālajai vēlēšanu komisijai kopīgi ar kolēģiem no citām valstīm izvērtēt divu 2014.gadā notikušo ārkārtas vēlēšanu pieredzi un apzināt iestādes ilgtermiņa attīstības perspektīvas.

Lai dalītos pieredzē ar labās prakses piemēriem vēlēšanu reformu īstenošanā, konferencē piedalījās vairāk nekā 100 pārstāvju no valstīm, kurās nesen notikušas vēlēšanas – Gruzijas, Latvijas, Lietuvas, Moldovas, Rumānijas, Ukrainas. Konferences ietvaros arī A.Cimdaram bija iespēja iepazīstināt klātesošos ar 2014.gada Eiropas Parlamenta vēlēšanu un 12.Saeimas vēlēšanu norisi Latvijā.

Konferences darbs tika organizēts trīs paneldiskusijās par tādām tēmām kā stratēģiskā plānošana, vēlēšanu administratoru apmācība un jauno tehnoloģiju izmantošana vēlēšanu procesā. Paneldiskusijā “Jaunās tehnoloģijas vēlēšanu procesā” ar prezentāciju par elektroniskā vēlēšanu gaitas žurnāla ieviešanu Latvijā 2014.gada Eiropas Parlamenta un Saeimas vēlēšanās uzstājās arī A. Cimdars.

No 2016.gada 18. līdz 21.februārim Kijevā, Ukrainā pēc IFES pārstāvniecības Ukrainā uzaicinājuma Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars kā vēlēšanu eksperts piedalījās Ukrainas Centrālās vēlēšanu komisijas un IFES rīkotajā mācību programmā Ukrainas Centrālās vēlēšanu komisijas Mācību centra darbiniekiem. Šī projekta mērķis bija sniegt Ukrainas kolēģiem uz starptautiskajiem standartiem balstītas zināšanas un konsultācijas vēlēšanu rīkošanas un vēlēšanu likumdošanas reformēšanas jomā.

Četru dienu laikā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs vadīja lekcijas un darba grupas par šādiem tematiem:

- “Mācību cikls un pieaugušo izglītības specifika. Vēlēšanu apmācība un Mācību nodaļas loma, mācību vajadzības un ierobežojumi”;
- “Mācību stratēģija, koordinācija un komunikācija starp dažādām iestādes nodaļām. Mācību materiālu sagatavošana, detalizēto procedūru izstrāde”;
- “Pasniedzēju atlase. Mācību plāna izstrāde, mācību metodes un to novērtējums”;
- “Mācību programma un stratēģiskais reformu plāns”.

No 2015.gada 24. līdz 26.februārim Batumi, Gruzijā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A.Cimdars un priekšsēdētāja vietnieks K.Kamradzis piedalījās Starptautiskā parlamentāro studiju centra un Gruzijas Centrālās vēlēšanu komisijas rīkotajā 5. vēlēšanu administratoru sanāksmē, kuras tēma šoreiz bija “Iekļaujošās vēlēšanās”. Sanāksmē kopā piedalījās 19 valstu vēlēšanu administratori un vairāku starptautisko organizāciju pārstāvji. Sanāksmes dienas kārtībā bija plašs vēlēšanu organizēšanas jautājumu spektrs, problēmas un to risinājumi dažādās valstīs. Latvijas CVK priekšsēdētājs uzstājās ar referātu par Latvijas pieredzi, iekļaujot vēlēšanu procesā vēlētājus ar īpašām vajadzībām. Sarunās ar dažādu valstu vēlēšanu vadītājiem tika pārrunātas aktualitātes vēlēšanu kārtībā, to dažādība, problēmas un iespējamie risinājumi, līdzīgais un atšķirīgais, pieredze, ko var pārņemt. Plašāka informācija par sanāksmi pieejama šeit: <http://www.cesko.ge/eng/static/408/mexute-yovelwliuri-shexvedra-2015>.

2015.gada 2.martā Kišiņevā, Moldovā notika kārtējā Eiropas valstu vēlēšanu administratoru asociācijas (ACEEEO) Izpildpadomes sēdē, kurā Latvijas Centrālā vēlēšanu komisija ir pārstāvēta kopš 2000.gada. Sēdes pirmajā daļā ģenerālsēdētārs Žolts Solnoki ziņoja par Asociācijas darbību 2014. gadā un Stratēģiskā plāna 2014.–2018.gadam īstenošanu. Viens no Stratēģiskā plāna svarīgākajiem punktiem 2014.gadā bija jaunas Asociācijas mājaslapas izveide, kuras izstrāde tika pabeigta 2015.gada sākumā. Izpildpadomes sēdē tika diskutēts arī par ACEEEO sadarbību ar Pasaules vēlēšanu iestāžu asociāciju (*Association of World Election Bodies (A-WEB)*) un apspriesta gatavošanās ACEEEO 25 gadu jubilejas konferencei 2016.gadā. Izpildpadome vienojās, ka 2016.gada konferences tēma būs “Vēlēšanu sistēmu un procesu attīstība”, kas ļaus atskatīties uz 25 gadu laikā notikušajām izmaiņām dalībvalstu vēlēšanu sistēmās. Sēdes nobeigumā ACEEEO prezidents un Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs Jurijs Čokans iepazīstināja ar 24. ikgadējās konferences un Ģenerālās Asamblejas programmu un koncepciju, kas norisināsies Kišiņevā, Moldovā no 2015.gada 9. līdz 11.septembrim.

2015.gada 30. un 31. martā Briselē, Beļģijā norisinājās 12. Eiropas vēlēšanu administratoru konference, kuru sadarbībā ar Beļģijas Iekšlietu ministriju, kas ir atbildīgā iestāde par vēlēšanu organizēšanu Beļģijā, organizēja Eiropas Padomes Venēcijas komisija. 2015. gada konferences tēma bija “Vēlēšanu administrēšanas iestāžu loma neitralitātes, objektivitātes un caurspīdīguma nodrošināšanā vēlēšanās”, un Latvijas Centrālo vēlēšanu komisiju konferencē pārstāvēja Informācijas nodaļas vadītāja Kristīne Bērziņa.

Konferencē piedalījās vairāk nekā 160 delegāti no 50 valstīm, tai skaitā arī vairākām starptautiskajām organizācijām, – Eiropas Padomes, Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas, Starptautiskā demokrātijas un vēlēšanu atbalsta institūta (IDEA), Eiropas Savienības, Nacionālā starptautisko attiecību demokrātijas institūta (NDI), Eiropas valstu vēlēšanu administratoru asociācijas (ACEEEO) un citām. Konferencē bija pārstāvētas 25 Eiropas Padomes dalībvalstis, kā arī tajā viesu statusā piedalījās pārstāvji no 25 Amerikas, Āfrikas un Āzijas reģiona valstīm – Alžīrijas, ASV, Azerbaidžānas, Brazīlijas, Burkinafaso, Burundi, Džibuti, Ēģiptes, Ekvadoras, Gabonas, Gvinejas, Gvinejas-Bisavas, Jordānijas, Kamerūnas, Kanādas, Kirgizstānas, Kongo, Madagaskaras, Mali, Maurīcijas, Meksikas, Senegālas, Tadžikistānas, Tunisijas un Zilonkaula krasta.

Konferences ietvaros notika trīs plenārsesijas un deviņas darba grupas. Plenārsesijās tika aplūkoti tādi jautājumi kā nozīmīgākie neitrālu, bezpartejisku un caurspīdīgu vēlēšanu nosacījumi, labā prakse vēlēšanu administrēšanas iestāžu darbā, vēlēšanu strīdi, vēlēšanu

novērošana un vēlēšanu atspoguļojums medijos. Katrai plenārsesijai sekoja trīs darba grupas, kas bija veltītas kādam no plenārsesijās aplūkotajiem jautājumiem.

IDEA konferencē prezentēja arī savu jaunāko veikumu – Vēlēšanu tiesību datu bāzi, kurā apkopota valstu pieredze strīdu risināšanā tādos vēlēšanu procesa posmos kā vēlēšanu rezultāti, deputātu kandidātu sarakstu un deputātu kandidātu pieteikšana un reģistrācija, priekšvēlēšanu finansēšanas kampaņas un vēlēšanu pārkāpumi. Ar šo datu bāzi jebkurš interesents bez maksas var iepazīties institūta mājaslapā, adresē: <http://www.idea.int/elections/ej/>.

2015.gada 12. jūnijā Briselē, Beļģijā notika kārtējā Eiropas Komisijas Tiesiskuma un patērētāju ģenerāldirektorāta rīkotā ekspertu grupas vēlēšanu jautājumos sanāksme. Latvijas Centrālo vēlēšanu komisiju šajā sanāksmē pārstāvēja priekšsēdētāja vietnieks K. Kamradzis. Sanāksmes mērķis bija Eiropas Komisijas gala ziņojuma par Eiropas Parlamenta vēlēšanām (COM/2015/206) apspriešana. Tika uzklauti visu dalībvalstu novērojumi un secinājumi pēc vēlēšanām, kā arī pārrunāti iespējamie jauninājumi 2019.gada vēlēšanām. Tie ir saistīti ar vienotu vēlēšanu zīmju dizainu, kurā tiktu norādīts, kurai no lielajām Eiropas Parlamenta politiskajām grupām partija uzskata sevi par piederīgu, vēlēšanu vecuma cenza samazināšana, viena vēlēšanu laika ieviešana. Dalībvalstu pārstāvju viedoklis par rosinātajām izmaiņām bija atšķirīgs, tomēr vairumā noliedzošs.

2015.gada 20. jūlijā Vīnē, Austrijā notika Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas Demokrātisko iestāžu un cilvēktiesību biroja (EDSO/ODIHR) direktora un Serbijas prezidentūras rīkots vēlēšanu ekspertu seminārs, kurā piedalījās Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars. Seminārs pulcēja 71 dalībnieku no 25 EDSO dalībvalstīm, vairākām starptautiskām organizācijām – ES, EDSO Parlamentārās Asamblejas, ANO, Eiropas Padomes Venēcijas komisijas –, kā arī nevalstiskajām organizācijām. Semināra darba kārtības jautājumi bija vispārējas un vienlīdzīgas vēlēšanu tiesības un demokrātisku vēlēšanu starptautiskās saistības un standarti.

EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja vadītājs Mihaels Georgs Links seminārā uzsvēra vēlēšanu novērošanas nozīmi, atzīmējot, ka EDSO/ODIHR ir veikusi vēlēšanu novērošanu visās 57 EDSO dalībvalstīs, kopā novērojot vairāk nekā 300 vēlēšanas. Kaut arī ir vērojams progress rekomendāciju izpildē, joprojām EDSO teritorijā pastāv vairākas problēmas, kas prasa turpmāku novērošanu un uzlabojumus: vēlēšanu tiesību ierobežošana, nenodrošinot vispārīgas un vienlīdzīgas vēlēšanas; brīvās priekšvēlēšanu aģitācijas un konkurences ierobežošana; vārda, biedrošanās un pulcēšanās brīvības trūkums; administratīvo līdzekļu ļaunprātīga izmantošana; caurspīdīguma trūkums balsu skaitīšanas un vēlēšanu rezultātu noteikšanas procesā.

EDSO Humānās dimensijas komisijas priekšsēdētājs Roberts Kvile savā runā pievērsās vēlēšanu novērošanas un EDSO rekomendāciju izpildes pārbaudes aspektiem. Viņa vadītā komisija ir tā, kurai tiek iesniegti dalībvalstu ziņojumi par humānās dimensijas saistību un EDSO/ODIHR vēlēšanu novērošanas misiju rekomendāciju izpildi. Šādu ziņojumu iesniegšana tika ieviesta 2011.gadā, un tā ir brīvprātīga. Kopš tās ieviešanas ir iesniegti 65 ziņojumi no 31 valsts. Par aktuālu jautājumu R. Kvile nosauca šo ziņojumu rezultātā iegūto labas prakses piemēru un secinājumu izmantošanu vēlēšanu procesa kvalitātes uzlabošanai EDSO dalībvalstīs.

Seminārā tika atgādināts, ka vispārējas un vienlīdzīgas vēlēšanu tiesības, ieskaitot tiesības vēlēties un tikt ievēlētam, ir viens no fundamentāliem starptautisko tiesību principiem politisko tiesību jomā un demokrātisku vēlēšanu svarīgākā sastāvdaļa. Parakstot Kopenhāģenas dokumentu 1990.gadā, EDSO dalībvalstis ir apņēmušas garantēt vispārējas un vienlīdzīgas vēlēšanu tiesības – aktīvās un pasīvās – visiem pieaugušajiem pilsoņiem bez diskriminācijas. Tomēr 2013.gadā EDSO/ODIHR veiktajā novērtējumā ir konstatēts, ka EDSO reģionā vairāku valstu likumdošanā joprojām pastāv vēlēšanu tiesību ierobežojumi pēc vecuma, izglītības, etniskās piederības, dzīvesvietas, valodu prasmes, kā arī vispārēji vēlēšanu tiesību ierobežojumi ieslodzītajiem un rīcībnespējīgām personām.

Seminārā arī tika pārrunāti jautājumi par spēkā esošo EDSO saistību piemērošanu vēlēšanās, vēlēšanu novērošanu un EDSO lomu vēlēšanu organizācijas pilnveidošanā un tehniskās palīdzības sniegšanā dalībvalstīm, piemēram, jaunākie sasniegumi un labās prakses piemēri, nodrošinot sieviešu līdzdalību un vēlēšanu tiesības rīcībnespējīgām personām, priekšvēlēšanu kampaņu finansēšanas caurspīdīgumu.

No 2015.gada 18. līdz 21.augustam Santodomingo un Puntakanā, Dominikānas Republikā norisinājās Pasaules vēlēšanu iestāžu asociācijas (A-WEB) 2. Ģenerālā asambleja un starptautiskā konference “Vēlēšanu iestāžu loma un izaicinājumi, nodrošinot godīgas vēlēšanas”. Pēc asociācijas ģenerāldirektora ielūguma šajos pasākumos kā vēlēšanu eksperts piedalījās arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A.Cimdars, kura dalība pasākumos bija iespējama, pateicoties A-WEB un Dominikānas Centrālās vēlēšanu padomes finansiālajam atbalstam.

A-WEB ir starptautiska organizācija, kuras mērķis, apvienojot pasaules vēlēšanu administrēšanas iestādes kopīgā tīklā, sekmēt zināšanu, informācijas un pieredzes apmaiņu vēlēšanu jomā, piedāvāt izglītības un apmācības iespējas vēlēšanu administratoriem. A-WEB strādā, lai identificētu jaunākās tendences, problēmas un notikumus demokrātisku vēlēšanu un vēlēšanu procesu vadīšanā, tādējādi stiprinot demokrātiskas vēlēšanas pasaulē.

2015.gadā A-WEB sastāvā bija 102 valstis. Asociācijas 2. Ģenerālā asambleja un konference pulcēja ap 200 dalībniekiem no 67 dalībvalstīm. Ģenerālās asamblejas atklāšana notika 2015.gada 18.augustā Santodomingo pilsētā un pasākumi turpinājās 19.augustā Puntakanā. Svarīgākie 2. Ģenerālās asamblejas lēmumi bija šādi:

- apstiprināta organizācijas atskaite par darbību 2014.gadā. Šajā periodā Asociācijas galvenie darbības virzieni bija saistīti ar prioritāro projektu īstenošanu: mācību programmām vēlēšanu iestāžu kapacitātes celšanai – 2014.gadā Asociācijas īstenotajās mācību programmās piedalījušies 124 pārstāvji no 25 valstīm; pašvaldību vēlēšanu novērošanas programma Korejas Republikā; mācību programmas Kirgizstānas un Kenijas vēlēšanu iestāžu pārstāvjiem. 2014.gadā Asociācija noslēdza arī sadarbības vienošanās ar vairākām starptautiskām vēlēšanu organizācijām - IFES, NDI, USAID.

- ievēlēts jauns Asociācijas priekšsēdētājs 2015.–2017. gadam – Dominikānas Republikas Centrālās vēlēšanu padomes prezidents Roberto Rozario Markuss un priekšsēdētāja vietniece – Rumānijas Pastāvīgās vēlēšanu iestādes prezidente Ana Maria Patru.

- apstiprinātas izmaiņas A-WEB statūtos, no kurām nozīmīgākās attiecās uz Asociācijas pagaidu locekļa statusa piešķiršanu, izslēgšanas nosacījumiem, Izpildpadomes locekļu pilnvaru termiņu un Izpildpadomes pilnvarām, Ģenerālsekretāra ievēlēšanu, Asociācijas dalības maksu.

- uzņemti jauni Asociācijas locekļi – Argentīnas, Brazīlijas, Fidži, Gambijas, Nikaragvas, Paragvajes, Peru un Tunisijas vēlēšanu administrēšanas iestādes.

- ievēlēti jauni Asociācijas Izpildpadomes locekļi – Albānijas, Argentīnas, Brazīlijas Kenijas, Kirgizstānas un Moldovas vēlēšanu administrēšanas iestāžu vadītāji.
- izvēlēta nākamā A-WEB Ģenerālās asamblejas rīkošanas vieta – Rumānija.

Savukārt no 2015. gada 19. līdz 21. augustam Dominikānas Republikā notika A-WEB starptautiskā konference “Vēlēšanu iestāžu loma un izaicinājumi, nodrošinot godīgas vēlēšanas”. Konferencē tika pārrunāti tādi jautājumi kā vēlēšanu arhitektūra, brīvu un demokrātisku vēlēšanu nodrošināšanai nepieciešamo institūciju izveide un darbība, vēlēšanu institūciju struktūra, budžets un finansiālā neatkarība, politisko partiju dalība vēlēšanās un to finansēšana, jauno tehnoloģiju ieviešana vēlēšanu procesā. Konferences dalībnieki vienojās, ka godīgu vēlēšanu nodrošināšanā ir iesaistītas ne tikai vēlēšanu institūcija, bet arī sabiedrība, valsts un citas ieinteresētās puses. Tajā pašā laikā godīgas vēlēšanas ir garantis sabiedrības stabilitātei un vēlēšanu tiesību ievērošanai

No 2015.gada 9. līdz 11.septembrim Kišinevā, Moldovā norisinājās Eiropas valstu vēlēšanu administratoru asociācijas (ACEEEO) Ģenerālā asambleja, Izpildpadomes sēde un 24. ikgadējā konference. Latvijas Centrālo vēlēšanu komisiju šajos pasākumos pārstāvēja komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars un komisijas locekle Inga Vanaga.

2015.gada 9.septembrī notika ACEEEO Izpildpadomes sēde, kuras loceklis ir arī A.Cimdars, un Ģenerālā asambleja, kuras ietvaros tika pieņemti vairāki Asociācijas darbībai saistoši lēmumi:

- apstiprināts Asociācijas ikgadējais finanšu pārskats;
- pieņemts lēmums par Fidži Vēlēšanu biroja dalību ACEEEO asociētā locekļa statusā;
- Polijas Nacionālā vēlēšanu biroja bijušajam priekšsēdētājam Kazimežam Čaplickim piešķirts Goda locekļa statuss;
- apstiprināts ACEEEO 25 gadu jubilejas pasākumu plāns;
- izvēlēta 2016.gada Asociācijas 25 gadu jubilejas konferences un Ģenerālās Asamblejas norises vieta. Par to kļuva Albānijas galvaspilsēta Tirāna;
- ievēlēta ACEEEO prezidente nākamajam gadam, par to kļuva Albānijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja Lefterija Luzi.

Ģenerālās asamblejas un konferences viesu vidū bija arī Arābu vēlēšanu iestāžu organizācijas (ArabEMBs) delegācija, kuru vadīja tās priekšsēdētājs Imads al Šadli Alsaija. Pašlaik ArabEMBs ir izveides sākumposmā, un pagaidām šīs organizācijas sastāvā ir tikai sešas valstis – Irāka, Jemena, Jordānija, Lībija, Libāna un Palestīna. Ģenerālā asambleja atbalstīja ieceri par pieredzes apmaiņu ACEEEO un ArabEMBs starpā un Saprāšanās memoranda parakstīšanu.

Viens no ACEEEO mērķiem ir labās prakses vēlēšanu jomā apzināšana un izpēte. Lai īstenotu šo mērķi ACEEEO katru gadu rīko starptautisku konferenci par kādu vēlēšanu nozarei nozīmīgu tēmu. 2015.gadā asociācijas konferencei tika izvēlētas divas tēmas "Regularitāte vēlēšanu dalībnieku apmācībā" un "Vienlīdzīgi vēlētaji – līdzvērtīgs balsojums". Līdz ar to konferences darbs norisinājās divās plenārsesijās atbilstoši konferences tēmām, kā arī notika apaļā galda diskusijas par vēlēšanu dalībnieku apmācību un starptautiskajiem standartiem, nodrošinot vienlīdzīgas vēlēšanas.

Konferencē piedalījās ne tikai ACEEEO institucionālie locekļi no 23 dalībvalstīm, bet arī tādu starptautisko organizāciju kā EDSO/ODIHR, A-WEB, Eiropas Padomes Venēcijas komisijas, IFES, IDEA, Eiropas centra vēlēšanu atbalstam (European Centre for Electoral Support, ECES), Eiropas Komisijas Tiesiskuma un patērētāju ģenerāldirektorāta, EDSO

pārstāvniecības Albānijā, ANO reģionālās programmas arābu valstīs, Starptautiskā parlamentāro pētījumu centra (International Centre for Parliamentary Studies) u.c. pārstāvji, kas liecina par ACEEEO kā starptautiskas vēlēšanu administratoru organizācijas nozīmes un ietekmes pieaugumu.

Papildus konferences ietvaros notika arī vairāku starptautisku uzņēmumu, kas specializējas vēlēšanu tehnoloģiju izstrādē (Smartmatic, Scytl, IVU Traffic Technologies, Everyone counts, INDRA u.c.), ekspozīcijas un prezentācijas. Tādējādi konferences dalībniekiem bija iespēja iepazīties ar jaunākajām tendencēm vēlēšanu tehnoloģiju jomā.

2015.gada 28. un 29.oktobrī Strasbūrā, Francijā notika Eiropas Padomes īpašā ekspertu komiteja e-balsošanas juridisko, darbības un tehnisko standartu jautājumos (*Ad hoc Committee of the Experts on Legal, Operational and Technical Standards for E-voting, CAHVE*), kurā Latvijas Centrālo vēlēšanu komisiju pārstāvēja komisijas sekretārs Ritvars Eglājs.

Sēdes sasaukšanas iemesls bija Eiropas Padomes lēmums grozīt 2004.gadā pieņemtos Elektroniskās balsošanas ieteikumus un iecerēto grozījumu apspriešana ar dalībvalstu pārstāvjiem.

2015.gada aprīlī Eiropas Padomes sekretariāts bija uzdevis Šveices juristei Arditai Drizai-Mauerei sagatavot ieteikumu grozījumu projektu. Gada vidū par iespējamiem grozījumiem tika aptaujāti dalībvalstu pārstāvji, un, ievērojot atsauksmes, Strasbūras sēdē tika apspriesti vairāki priekšlikumi:

- 1) paplašināt elektroniskās balsošanas definīciju, papildus elektroniskai balsu nodošanai tajā iekļaujot arī elektronisku balsu skaitīšanu;
- 2) ieteikumos minēt, ka par elektronisko balsošanu atbild vēlēšanu komisijas un citas valsts iestādes, kuru pārziņā ir vēlēšanu rīkošana;
- 3) papildināt ieteikumus ar dažādu balsošanas veidu risku aprakstu;
- 4) grozīt ieteikumu izkārtojumu.

Plānots, ka 2016.gadā ieteikumi būs sagatavoti turpmākai apspriešanai, un paredzams, ka tajos elektroniskās balsošanas koncepts tiks papildināts ar elektronisko balsu skaitīšanu, tādējādi šie ieteikumi būs attiecināmi arī uz Latviju, kur elektroniskā balsu skaitīšana pēdējās, 2014.gada Saeimas vēlēšanās, tika izmantota aptuveni divās trešdaļās vēlēšanu iecirkņū.

2015.gada 5. un 6. novembrī Tartu, Igaunijā notika Igaunijas E-vēlēšanu komitejas, Tartu Universitātes Valsts pārvaldes un politikas institūta un uzņēmuma “Cybernetica” rīkots starptautisks seminārs “E-atbalstītas vēlēšanas Igaunijā: forums par izpēti un attīstību 2015.gadā”. Šajā seminārā piedalījās arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji – priekšsēdētāja vietnieks K.Kamradzis un Informācijas nodaļas vadītāja K. Bērziņa.

Pirmo reizi iespēja balsot internetā Igaunijas vēlētajiem bija 2005. gada pašvaldību vēlēšanās un pēc tam ir tikusi īstenota arī visās nākamajās vēlēšanās, pavisam astoņas reizes – 2005., 2009. un 2013. gada pašvaldību vēlēšanās, 2007., 2011. un 2015. gada parlamenta vēlēšanās, kā arī 2009. un 2014.gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Tādējādi Igaunijas interneta vēlēšanu rīkošanas pieredze ir unikāla, jo Igaunija ir vienīgā pasaules valsts, kurā vēlētajiem ir iespēja balsot internetā visās vēlēšanās, tai skaitā, nacionālas nozīmes vēlēšanās.

Tomēr kopš 2005.gada interneta balsošanas tehniskais modelis Igaunijā nav ticis būtiski mainīts, nozīmīgākais sistēmas papildinājums bija 2013.gadā, kad sistēma tika papildināta ar iespēju vēlētājiem pārliecināties, vai viņu internetā nodotais balsojums ir ticis pieskaitīts kopējam rezultātam.

Tajā pašā laikā, kā atzina semināra rīkotāji, šo desmit gadu laikā interneta tehnoloģiju nozare ir piedzīvojusi gan jaunus drošības izaicinājumus, gan tehnoloģiju attīstību, tāpēc Tartu semināra mērķis bija pārrunāt iespējamus risinājumus Igaunijas interneta balsošanas sistēmas pilnveidošanai. Ņemot vērā, ka nākamām kārtējām vēlēšanām Igaunijā jānotiek pēc diviem gadiem (2017.gadā), tad šis ir piemērots laiks, lai interneta balsošanas sistēmā ieviestu uzlabojumus, ja tādi nepieciešami.

Seminārā Tartu ar referātiem uzstājās dažādu augstskolu (Tartu Universitātes, Kopenhāģenas Universitātes, Norvēģijas Universitātes, Vroclavas Universitātes, Lankasteras Universitātes) pētnieki, kā arī Igaunijas E-vēlēšanu komisijas un uzņēmuma "Cybernetica" interneta balsošanas eksperti.

Viens no būtiskākajiem secinājumiem, ko atklāj vēlētāju uzvedības pētījumi Igaunijā – iespēja balsot internetā nepaliela vēlētāju aktivitāti, taču maina to vēlētāju balsošanas paradumus, kuri ir motivēti piedalīties vēlēšanās. No vēlēšanām uz vēlēšanām vēlētāji izvēlas aizstāt tradicionālo balsošanu iecirknī ar balsošanu iespēju internetā, kas savukārt ir ļāvis samazināt vēlēšanu iecirkņu uzturēšanai nepieciešamos izdevumus.

Tajā pašā laikā šī tendence nes līdzīgi papildus drošības riskus, jo, kā liecina pētījumi, vēlētāji, kuri balso internetā, nav motivēti pārbaudīt, kas notiek ar viņu balsojumu pēc tam, kad tas ir ticis nodots internetā. Igaunijā šāda iespēja ir, taču to izmanto neliels skaits vēlētāju. Tāpat joprojām interneta balsošanas sistēma Igaunijā nav pilnībā aizklāta, un šis ir viens no virzieniem, pie kura plānots turpināt darbu. Semināra laikā IT nozares eksperti sniedza arī ieskatu iespējamos tehniskos risinājumos, kas varētu palīdzēt sasniegt šo mērķi.

2015.gada 23. un 24.novembrī Taškentā, Uzbekistānā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A.Cimdars piedalījās starptautiskā apaļā galda seminārā "Vēlēšanu sistēmas un likumdošanas demokratizācija: Uzbekistānas un ārvalstu pieredze". Šo pasākumu organizēja Uzbekistānas Centrālā vēlēšanu komisija sadarbībā ar Uzbekistānas Parlamenta (Olij Mažlis) Senātu un Likumdošanas palātu, Uzbekistānas prezidenta izveidoto Likumdošanas monitoringa institūtu un Stratēģisko un starpreģionālo pētījumu institūtu, kā arī Pilsoniskās sabiedrības veidošanās monitoringa institūtu. Apaļā galda diskusijas starptautiskie partneri bija Eiropas Drošības un sadarbības organizācija (EDSO) un Pasaules vēlēšanu iestāžu asociācija (A-WEB). Apaļajā galdā piedalījās Uzbekistānas Centrālās vēlēšanu komisijas, kā arī reģionālo vēlēšanu komisiju locekļi, parlamenta Senāta un Likumdošanas palātas deputāti, ministriju un citu valsts iestāžu pārstāvji, Uzbekistānas zinātnieki un vēlēšanu tiesību speciālisti, nevalstisko organizāciju un masu mediju pārstāvji, kā arī starptautiskie eksperti no EDSO un A-WEB, Francijas, Korejas, Latvijas, Lietuvas, Spānijas un Vācijas.

Pasākuma mērķis bija iepazīstināt starptautisko sabiedrību ar Uzbekistānas vēlēšanu sistēmas reformas gaitu un rezultātiem, pārrunāt šīs valsts vēlēšanu likumdošanas attīstības jautājumus un iepazīstināt Uzbekistānas pārstāvjus ar līdzīgu ārvalstu pieredzi. Semināra ietvaros notika diskusijas par dažādiem vēlēšanu sistēmas un vēlēšanu likumdošanas

aspektiem, t. sk. tiesību aktu piemērošanas praksi, priekšvēlēšanu kampaņas finansēšanu, vēlēšanu dalībnieku atbildību un partiju konkurenci.

Vēlēšanu eksperti norādīja arī uz informācijas tehnoloģiju izstrādes un ieviešanas nozīmi vēlēšanu procesa nodrošināšanai. Seminārā bija iespēja iepazīties ar citu valstu pieredzi elektroniskā vēlēšanu reģistrēšanā, kā arī elektroniska vēlēšanu saraksta izveides un izmantošanas tiesiskajiem aspektiem. Arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars seminārā uzstājās ar referātu "Elektroniska vēlēšanu saraksta darbības praktiskie aspekti Latvijā", kurā iepazīstināja apaļā galda dalībniekus ar Latvijas vēlēšanu reģistrācijas modeli, Vēlēšanu reģistra darbības principiem, priekšrocībām un nākotnes attīstības iespējām.

A.Cimdara vizītes laikā Taškentā 2015.gada 21.novembrī tika parakstīta arī sadarbības vienošanās starp Latvijas Republikas Centrālo vēlēšanu komisiju un Uzbekistānas Republikas Centrālo vēlēšanu komisiju.

2.5. Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji – starptautiskie vēlēšanu novērotāji

2015.gadā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji tika uzaicināti piedalīties Albānijā, Armēnijā, Azerbaidžānā, Baltkrievijā, Horvātijā, Igaunijā, Kazahstānā, Kirgīzijā, Lielbritānijā, Lietuvā, Moldovā, Ukrainā un Uzbekistānā notiekošo vēlēšanu novērošanā. Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvju dalība vēlēšanu novērošanā galvenokārt ir saistīta ar pieredzes apmaiņu un attīstības palīdzības sniegšanu citu valstu nacionālajām vēlēšanu institūcijām. Novērojot vēlēšanas citās valstīs, Centrālā vēlēšanu komisija nav pilnvarota un atturas sniegt atzinumus par vēlēšanu atbilstību demokrātiskajiem un starptautiskajiem standartiem, jo parasti sadarbojas ar ārvalstu nacionālajām vēlēšanu institūcijām un novēro konkrētu vēlēšanu jomu – vēlēšanu administrēšanu.

2015.gada 1.martā Igaunijā notika parlamenta vēlēšanas, kurās pēc Igaunijas Nacionālās vēlēšanu komisijas uzaicinājuma kā novērotāji piedalījās Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja vietnieks Kārlis Kamradzis un komisijas loceklis Aleksandrs Maļcevs. Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvjus galvenokārt interesēja interneta balsošanas norise, taču vēlēšanu dienā tika novērota arī iecirkņu atvēršana un slēgšana Tallinā, balsošanas norise Narvas un vairākos lauku rajonu iecirkņos, kā arī Igaunijas Nacionālās vēlēšanu komisijas rīkotā internetā nodoto balsojumu atvēršanas procedūra.

Gatavojoties vēlēšanu dienai, Igaunijas Nacionālā vēlēšanu komisija starptautiskos novērotājus iepazīstināja ar parlamenta vēlēšanu kārtību un aktualitātēm, novērotājiem bija iespēja apmeklēt semināru par interneta balsošanu. Notika tikšanās un viedokļu apmaiņa ar vēlēšanu komisiju pārstāvjiem no Gruzijas, Lietuvas un Moldovas, kā arī tikšanās ar Igaunijas Nacionālās vēlēšanu komisijas amatpersonām un speciālistiem. Galvenās sarunas tēmas bija kopīgais un atšķirīgais Igaunijas un Latvijas parlamenta vēlēšanu kārtībā, pieredze vēlēšanu nodrošināšanai nepieciešamās programmatūras izstrādē un viedokļu apmaiņa par Eiropas Parlamenta vēlēšanu norisi.

Igaunijas parlamentā (Riigikogu) ir 101 deputāta vieta, un parlaments tiek ievēlēts uz četrus gadu termiņu. Parlamenta vēlēšanas notiek 12 vēlēšanu apgabalos, no kuriem atbilstoši apgabalā reģistrētajam vēlēšanu skaitam parlamentā ievēl no 5 līdz 14 deputātiem.

Vēlēšanas organizē Igaunijas Nacionālā vēlēšanu komisija, 17 pašvaldību vēlēšanu komisijas un 547 vēlēšanu iecirkņu komisijas. Par interneta balsošanas nodrošināšanu atbild E-vēlēšanu komisija, kas darbojas Igaunijas Nacionālās vēlēšanu komisijas pārraudzībā.

2015.gada parlamenta vēlēšanām Igaunijā tika reģistrēti 10 partiju kandidātu saraksti un 11 neatkarīgie kandidāti. Vēlētāju sarakstos bija iekļauti 899 793 balsstiesīgi pilsoņi, no kuriem vēlēšanās piedalījās 577 929 jeb 64,23 procenti vēlētāju. 176 329 jeb 30,5 procenti balsu tika nodotas internetā.

Iegūstot 30 vietas, 2015.gada parlamenta vēlēšanās Igaunijā uzvarēja premjera Tāvo Reivasa vadītā Reformu partija. Pavisam parlamentā tika ievēlēti pārstāvji no sešu partiju kandidātu sarakstiem.

2015.gada 1.martā Lietuvā notika pašvaldību vēlēšanas, kurās pēc Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas uzaicinājuma kā novērotāji piedalījās Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas locekle Sniedze Sproģe un Informācijas nodaļas vadītāja K. Bērziņa. Novērot Lietuvas pašvaldību vēlēšanas bija ieradušies arī nacionālo vēlēšanu iestāžu pārstāvji no Armēnijas, Azerbaidžānas, Gruzijas, Horvātijas, Kazahstānas, Moldovas, Polijas, Rumānijas un Ukrainas. Tādējādi komandējuma ietvaros bija iespēja ne tikai iepazīties ar Lietuvas pašvaldību vēlēšanu kārtību un norisi, bet pārrunāt arī vēlēšanu aktualitātes citās valstīs.

Lai iepazītos ar pašvaldību vēlēšanu kārtību un šo vēlēšanu sagatavošanu, novērotājiem bija iespēja piedalīties Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas organizētā sanāksmē. Savukārt vēlēšanu dienā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāves novēroja iecirkņa atvēršanu vienā no Viļņas centra iecirkņiem un iepazīnās ar balsošanas norisi vairākos Trāķu pašvaldības vēlēšanu iecirkņos. Starptautisko novērotāju delegācijas sastāvā tika apmeklēta arī Trāķu pašvaldības vēlēšanu komisija un novērota vēlēšanu iecirkņa slēgšana un balsu skaitīšanu Viļņas 2.vēlēšanu iecirknī. Vēlēšanu dienas noslēgumā bija iespēja sekot līdz vēlēšanu rezultātu apkopošanai Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas birojā.

2015.gada 2. martā tika apmeklēta arī Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas preses konference Lietuvas parlamentā, kurā Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs Zenons Vaigausks žurnālistus un novērotājus iepazīstināja ar pašvaldību vēlēšanu rezultātiem un sniedza savu vērtējumu par vēlēšanu norisi.

2015. gada pašvaldību vēlēšanās Lietuvā bija jāievēlē 60 pašvaldību padomes, kā arī pirmo reizi tiešās vēlēšanās – 60 pašvaldību mēri. Pašvaldību padomju darbības termiņš Lietuvā ir četri gadi, un tās ievēl, izmantojot jaukto vēlēšanu sistēmu, – padomju deputātus ievēl no partiju, partiju apvienību un vēlētāju apvienību sarakstiem pēc proporcionalitātes principa daudzmandātu vēlēšanu apgabalos, bet pašvaldību vadītājus – mērus – atbilstoši mažoritārās vēlēšanu sistēmas principiem vienmandātu vēlēšanu apgabalos.

Pēc Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas datiem uz 1524 deputātu vietām pašvaldību padomēs šajās vēlēšanās bija pieteikti vairāk nekā 15 000 kandidātu, bet uz 60 mēru amatiem – vairāk nekā 400 kandidātu (no trim līdz 15 kandidātiem dažādās pašvaldībās).

Vēlētāju sarakstos bija reģistrēti 2 551 516 balsstiesīgi pilsoņi, no kuriem vēlēšanās piedalījās 47 procenti. Vēlēšanām tika izveidoti 2003 vēlēšanu iecirkņi. Nederīgo balsošanas zīmju skaits mēru vēlēšanās bija 2,71 procents, bet pašvaldību padomju vēlēšanās – 4,87 procenti.

Provizoriskie Lietuvas pašvaldību vēlēšanu rezultāti liecināja, ka 40 pašvaldībās būs nepieciešams rīkot mēru vēlēšanu otro kārtu, jo neviens no kandidātiem pirmajā kārtā nebija ieguvis absolūto balsu vairākumu. Otrā pašvaldību vēlēšanu kārtā notika pēc divām nedēļām - 2015. gada 15. martā, un tajā par vēlētāju balsīm sacentās pirmie divi vēlēšanu pirmajā kārtā visvairāk balsu ieguvušie mēra amata kandidāti.

2015.gada 29.martā Uzbekistānā notika prezidenta vēlēšanas. Pēc Uzbekistānas Republikas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja Mirza Ulugbeka Abdusalomova uzaicinājuma šo vēlēšanu sagatavošanu un norisi novēroja arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars. Uzbekistānā A. Cimdars iepazīnās ar šīs valsts vēlēšanu sistēmu, vēlēšanu likumdošanu un prezidenta vēlēšanu sagatavošanas gaitu, kā arī tikās ar Uzbekistānas Centrālās vēlēšanu komisijas, vēlēšanu apgabalu un iecirkņu komisiju pārstāvjiem.

Vizītes ietvaros Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas un Uzbekistānas Centrālās vēlēšanu komisijas vadītāji vienojās 2015.gada rudenī parakstīt sadarbības vienošanos starp abām iestādēm, kā arī A.Cimdars apliecināja Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas gatavību piedalīties starptautiskajā seminārā “Vēlēšanu organizēšanas un rīkošanas demokrātiskie principi: Uzbekistānas pieredze un starptautiskie standarti” 2015.gada rudenī Taškentā.

A.Cimdaram notika arī vairākas divpusējās tikšanās ar Uzbekistānas parlamenta (Olij Mažlis) Likumdošanas palātas priekšsēdētāju Nurdinžonu Ismoilovu, Starptautisko lietu un starpparlamentāro sakaru komitejas priekšsēdētāju Ulugbeku Muhammadijevu, Likumdošanas un juridisko jautājumu komitejas priekšsēdētāju Danijoru Abdukodirovu, Uzbekistānas premjerministra vietnieku Gulomžonu Ibragimovu un Parlamenta Senāta priekšsēdētāja vietnieci Svetlanu Artikovu.

Savukārt starptautisko vēlēšanu novērotāju grupas sastāvā A.Cimdars novēroja vēlēšanu gaitu vairākos Uzbekistānas galvaspilsētas Taškentas vēlēšanu iecirkņos.

Uzbekistānas prezidentu ievēl tiešās vēlēšanās uz piecu gadu termiņu ar vienkāršo balsu vairākumu - vēlēšanās uzvar tas kandidāts, kurš saņem vairāk nekā 50 procenti no vēlēšanās nodoto balsu skaita. Ja neviens no kandidātiem neiegūst šādu balsu pārsvaru, mēneša laikā ir jāsarīko vēlēšanu otrā kārtā, kurā par prezidenta amatu sacenšas divi vēlēšanu pirmajā kārtā visvairāk balsu saņēmušie kandidāti. Lai vēlēšanas uzskatītu par notikušām, tajās jāpiedalās vismaz 33 procenti vēlētāju. Vēlēšanu otrajai kārtai, ja tāda notiek, līdzdalības sliekšnis nav noteikts.

2015. gada Uzbekistānas prezidenta vēlēšanām bija reģistrēti četri kandidāti, ieskaitot pašreizējo Uzbekistānas prezidentu Islamu Karimovu. Visus prezidenta amata kandidātus bija izvirzījušas parlamentā pārstāvētās partijas. Iepriekšējās vēlēšanās tiesības izvirzīt prezidenta amata kandidātus bija arī vēlētāju grupām, taču šī iespēja tika atcelta.

Kandidēt Uzbekistānas prezidenta vēlēšanās drīkst Uzbekistānas pilsoņi no 35 gadu vecuma, kuri izcili pārvalda uzbeku valodu un kuri vismaz 10 gadus pirms vēlēšanu dienas ir dzīvojuši Uzbekistānā. Piesakot kandidātu prezidenta vēlēšanām, nepieciešams iesniegt arī vismaz 5 procenti balsstiesīgo vēlētāju parakstu, kuri atbalsta kandidāta

izvirzīšanu. Savukārt balsstiesības Uzbekistānas prezidenta vēlēšanās ir valsts pilsoņiem no 18 gadu vecuma, izņemot tos, kuriem ar tiesas spriedumu atņemta rīcībspēja, vai kuri izcieš sodu ieslodzījuma vietās.

Atbilstoši Uzbekistānas Centrālās vēlēšanu komisijas ziņām, dalībai 2015. gada prezidenta vēlēšanās vēlētājus sarakstos tika iekļauti vairāk nekā 20 miljoni vēlētāju. Uzbekistānā nav vienota vēlētāju reģistra, un precizējumus vēlētāju sarakstos veic vēlēšanu iecirkņu komisijas, apmeklējot vēlētājus viņu dzīvesvietās un pārbaudot vēlētāju sarakstos iekļautās ziņas. Dažas nedēļas pirms vēlēšanām vēlētāju saraksti tiek publicēti, lai vēlētāji varētu pārliecināties par datu atbilstību.

Uzbekistānas prezidenta vēlēšanu sarīkošanā bez Centrālās vēlēšanu komisijas bija iesaistītas arī 14 vēlēšanu apgabalu komisijas un 9058 vēlēšanu iecirkņu komisijas, tai skaitā 44 vēlēšanu iecirkņi tika izveidoti Uzbekistānas diplomātiskajās pārstāvniecībās 36 ārvalstīs.

Saskaņā ar oficiālajiem rezultātiem 2015.gada 29.marta Uzbekistānas prezidenta vēlēšanās piedalījās 91 procents no kopējā vēlētāju sarakstos iekļauto pilsoņu skaita, un vairākums pilsoņu atbalstīja līdzšinējā valsts prezidenta Islama Karimova ievēlēšanu.

Tomēr no EDSO Cilvēktiesību un demokrātisko institūciju biroja Novērošanas misijas gala ziņojuma izriet, ka 2015.gada prezidenta vēlēšanas Uzbekistānā nevar uzskatīt par demokrātiskām, un atbilstoši starptautiskajiem vēlēšanu standartiem uzlabojumi ir nepieciešami gan vēlēšanu likumdošanas jomā, gan vēlētāju sarakstu veidošanā, atsevišķās balsošanas procedūrās, kampaņu finansēšanā un priekšvēlēšanu aģitācijā.³

Vienlaikus EDSO ziņojumā arī norādīts, ka nevar izslēgt, ka 2011.gadā veiktās izmaiņas konstitūcijā, atbilstoši kurām prezidents turpmāk ievēlams uz piecu, nevis septiņu gadu termiņu, ir veiktas ar mērķi padarīt iespējamu līdzšinējā prezidenta I.Karimova kandidēšanu vēlēšanās trešo reizi. Lai gan konstitūcija nosaka ierobežojumu vienai personai pildīt prezidenta pienākumus ne vairāk kā divus termiņus, līdzšinējā prezidenta I.Karimova kandidatūra tika reģistrēta vēlēšanām, pamatojot šo lēmumu ar to, ka pēc grozījumu izdarīšanas konstitūcijā, jauno pilnvaru termiņu vairs nevar uzskatīt par nākamo termiņu.

2015.gada 26.aprīlī Kazahstānā notika ārkārtas prezidenta vēlēšanas, kuras pēc Kazahstānas Centrālās vēlēšanu komisijas uzaicinājuma novēroja arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars. Šīs prezidenta vēlēšanas bija jau ceturtās secīgi notikušās nacionālas nozīmes vēlēšanas Kazahstānā, kas sarīkotas pirms termiņa. Vienlaikus šīs bija arī otrās pirmstermiņa prezidenta vēlēšanas Kazahstānā.

Vizītes laikā Kazahstānā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs tikās ar Kazahstānas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāju Kuandiku Turgankulovu. Tikšanās laikā tika pārrunātas divpusējās sadarbības iespējas starp abu valstu vēlēšanu administrēšanas iestādēm, automatizētās elektroniskās balsošanas sistēmas "Sailau" izmantošana un aktualitātes vēlēšanu rezultātu noteikšanas jomā.

³ Uzbekistan. Presidential Election. 29 March 2015: Final Report // Organization for Security and Co-operation in Europe, 23 June 2015. Pieejams:

<http://www.osce.org/odihr/elections/uzbekistan/165876?download=true>

K.Tugankulovs pastāstīja par vēlētāju sarakstu sagatavošanu un ar to saistītajiem problēmjautājumiem. Kazahstānā vēlētāju reģistrācija notiek pasīvā veidā. Vēlētāji sarakstos tiek iekļauti atbilstoši dzīvesvietai. Katra pašvaldība veido savus vēlētāju sarakstus, pamatojoties uz iedzīvotāju reģistrācijas iestāžu datiem un informāciju, kas iegūta, apstaigājot mājas. Pašvaldības divreiz gadā nosūta apgabalu vēlēšanu komisijām datus par reģistrētajiem vēlētājiem elektroniskā un papīra formātā, bet 20 dienas pirms vēlēšanām pašvaldības nosūta vēlētāju sarakstus Centrālajai vēlēšanu komisijai, kurai ir kopējs elektronisks vēlētāju saraksts un kuras pienākumos ietilpst pārbaudīt iespējamās dubultās reģistrācijas.

Bez A.Cimdara Kazahstānas ārkārtas prezidenta vēlēšanas kā novērotāji piedalījās arī nacionālo vēlēšanu iestāžu pārstāvji no Azerbaidžānas, Lietuvas, Gruzijas, Kirgizstānas, Moldovas, Rumānijas, Ukrainas un Uzbekistānas. Tikšanās laikā ar kolēģiem Kazahstānas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs K. Turgankulovs informēja par jauninājumiem vēlēšanu likumdošanā un vēlēšanu sagatavošanas gaitā, t.sk. visu līmeņu vēlēšanu komisiju locekļu mācību organizēšanu un metodisko materiālu sagatavošanu.

Vēlēšanu dienā A.Cimdars kopā ar kolēģiem novēroja vēlēšanu iecirkņa atvēršanu, balsošanas norisi un iecirkņa slēgšanu Astānā. Pie katra vēlēšanu iecirkņa darbojās informatīvās palīdzības punkts, kurā vēlētāji varēja noskaidrot savus reģistrācijas datus un vēlēšanu iecirkņa atrašanās vietu, un šis pakalpojums nebija saistīts ar vēlēšanu administrēšanas iestādēm. Tāpat Kazahstānā spēkā ir nosacījums, ka iecirkņu vēlēšanu komisijām prezidenta vēlēšanās balsis jāskaita 12 stundu laikā pēc balsošanas beigām.

2015.gada ārkārtas prezidenta vēlēšanām Kazahstānā tika pieteikti 27 pilsoņi, no kuriem vēlēšanām tika reģistrēti trīs kandidāti - esošais Kazahstānas prezidents Nursultans Nazarbajevs, Komunistiskās partijas pārstāvis Turguns Sizdikovs un Arod biedrību federācijas priekšsēdētājs Abelgazi Kusainovs. Lai gan arī Kazahstānas konstitūcija nosaka, ka viena un tā pati persona var tikt ievēlēta par Valsts prezidentu ne vairāk kā divas reizes pēc kārtas, uz esošo valsts prezidentu N.Nazarbajevu, kurš prezidenta pilnvaras pildīja jau ceturto termiņu pēc kārtas, kā pirmo valsts prezidentu šis ierobežojums neattiecas.

Pēc Kazahstānas Centrālās vēlēšanu komisijas sniegtās informācijas vēlēšanām tika reģistrēti 9 547 864 vēlētāji, t.sk. 28 967 vēlētāji tika reģistrēti vēlēšanu dienā. Vēlēšanas izraisīja plašu starptautisko interesi – vēlēšanām bija akreditēti 496 novērotāji no 43 valstīm, t.sk. trim vēlēšanu novērošanas misijām (EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja, Neatkarīgo valstu savienības un Šanhajas sadarbības organizācijas) un divām organizācijām (Tjurku valodu valstu sadarbības padomes un Tjurku valodu valstu Parlamentārās Asamblejas).

Saskaņā ar oficiālajiem vēlēšanu rezultātiem vēlēšanās piedalījās 95,22 procenti vēlētāju, un tajās ar 97,75 procentiem balsu uzvarēja esošais prezidents N. Nazarbajevs. Par T. Sizdikovu nobalsoja 1,61 procenti, bet par A. Kusainovu – 0,64 procenti vēlētāju.

Kopumā starptautiskie novērotāji atzīmēja, ka vēlēšanās tika nodrošināta balsošanas brīvība, bet lielākus aizrādījumus izpelnījās balsu skaitīšanas procedūra. EDSO/ODIHR novērošanas misijas pārstāvji norādīja arī uz ierobežojumiem priekšvēlēšanu kampaņas rīkošanā, brīvas konkurences trūkumu starp kandidātiem, kā arī nepieciešamību ieviest likumdošana uzlabojumus attiecībā uz vēlēšanu administrācijas komplektēšanu, vēlētāju reģistrāciju (balsošanas apliecību izmantošanas kontrole, balsstiesības ieslodzītajiem un

rīcībnespējīgām personām, u.c.), vēlēšanu rezultātu apstrīdēšanas normām, kā arī priekšvēlēšanu kampaņu finansēšanu un masu mediju darbību.⁴

2015.gada 7.maijā Lielbritānijā notika parlamenta vēlēšanas. Lai iepazīstinātu ar Lielbritānijas parlamenta vēlēšanu kārtību, priekšvēlēšanu vidi, Lielbritānijas Vēlēšanu komisijas un pašvaldību vēlēšanu amatpersonu pienākumiem un dotu iespēju klātienē novērot vēlēšanu norisi un balsu skaitīšanu, Lielbritānijas Vēlēšanu komisija no 2015. gada 5. līdz 8. maijam īstenoja Vēlēšanu novērošanas programmu ārvalstu vēlēšanu komisiju pārstāvjiem, starptautiskajiem vēlēšanu ekspertiem un citiem interesentiem. No Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas šajā programmā piedalījās Informācijas nodaļas vadītāja K.Bērziņa un Finanšu nodaļas vecākā grāmatvede-ekonomiste Ludmila Auziņa. Pavisam šajā programmā bija pārstāvēti vēlēšanu eksperti no 26 Eiropas un pasaules valstīm.

Vēlēšanu programmas pirmajā dienā, 5. maijā, notika seminārs, kurā ar priekšlasījumiem par Lielbritānijas vēlēšanu sistēmu un 2015. gada parlamenta vēlēšanu aktualitātēm uzstājās Lielbritānijas Vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja Dženija Vatsone, Austrumanglijas Universitātes vecākais lektors Dr. Tobijs Džeimss, Lielbritānijas Premjerministra biroja vēlēšanu administrācijas vadītājs Pols Dokers, Lielbritānijas Vēlēšanu komisijas Vēlēšanu administrēšanas nodaļas direktors Endrjū Skalans, Lielbritānijas otrā lielākā sociālo un tirgus pētījumu uzņēmuma "Ipsos MORI" pētnieciskais direktors Marks Diflē un bijušais BBC parlamenta korespondents un parlamenta vēlēšanu redaktors Roberts Orčards.

Semināra noslēgumā notika diskusija, kuras laikā savus jautājumus un novērojumus par 2015. gada Lielbritānijas vēlēšanām izteica arī vēlēšanu programmas dalībnieki. Visvairāk jautājumu semināra dalībniekiem bija par jauno vēlēšanu reģistrācijas kārtību, kura bija mainījies, salīdzinot ar iepriekšējām, 2010.gada, parlamenta vēlēšanām. Ja iepriekš vēlēšanu saraksti Lielbritānijā tika veidoti, ievērojot mājokļu principu, kas nozīmēja, ka ēkas īpašnieks vai pārvaldnieks bija atbildīgs par attiecīgajā mājoklī dzīvojošo balsstiesīgo pilsoņu iekļaušanu vēlēšanu sarakstos, tad jaunā vēlēšanu reģistrācijas kārtība paredzēja, ka par iekļaušanu vēlēšanu sarakstos atbildīgi ir paši vēlētaji. Jaunums šajās vēlēšanās bija arī iespēja vēlētajiem reģistrēties vēlēšanām internetā. Tas bija iespējams Lielbritānijas Vēlēšanu komisijas mājaslapā līdz 17.dienai pirms vēlēšanu dienas. Lai pievērstu sabiedrības uzmanību vēlēšanu reģistrācijas kārtības maiņai un mudinātu pilsoņus reģistrēties vēlēšanām, Lielbritānijas Vēlēšanu komisija īstenoja plašu informatīvo kampaņu, kuras izmaksas veidoja aptuveni 3 miljonus Lielbritānijas mārciņu.

Citas tēmas, kuras interesēja semināra dalībniekus bija Lielbritānijas parlamenta vēlēšanu izmaksas, partiju finansēšanas kārtība, vēlēšanu līdzdalība, balsošanas kārtība ārvalstīs, pasta balsošana, kā arī Lielbritānijas pieredze, īstenojot vienu no papildus balsošanas veidiem, ko izmanto Lielbritānijā, bet kas nav plaši izplatīta citās valstīs – balsošanu otra vietā (*proxy voting*). Lielbritānijā delegēt savu balsi citam (parasti – kādam savas ģimenes loceklim) drīkst tikai tie vēlētaji, kuri personiski reģistrējušies vēlēšanām, kā arī, lai iegūtu iespēju delegēt kādu balsot savā vietā, nepieciešams attaisnojošs iemesls. Šādi iemesli var būt, piemēram, vēlētāja veselības stāvoklis vai studijas augstskolā, ja

⁴ Kazakhstan. Early Presidential Election. 26 April 2015: Final Report // Organization for Security and Co-operation in Europe, 29 July 2015. Pieejams:

<http://www.osce.org/odihr/elections/kazakhstan/174811?download=true>

augstskola atrodas citā vēlēšanu apgabalā nekā vēlētajā reģistrētā dzīvesvieta. 2015. gada parlamenta vēlēšanās pieteikums savas balss deleģēšanai bija jāiesniedz vēlākais nedēļu pirms vēlēšanām, tomēr atsevišķos gadījumos iesniegt pieteikumu par balss deleģēšanu bija atļauts arī vēlēšanu dienā līdz pulksten 17.00.

Vēlēšanu programmas otrajā dienā, 6. maijā, vēlēšanu novērotājiem bija iespēja apmeklēt Vestminsteras vēlēšanu apgabala komisiju, lai klātienē iepazītos ar kārtību, kādā tiek uzkrāti un apkopoti vēlētajū iesūtītie pasta balsojumi. Interesanti, ka pasta balsojumu apkopošanā Lielbritānijā tiek izmantoti skeneri. Ar tiem ieskenē vēlētajū iesūtītos pasta balsošanas pieteikumus, un tajos norādītās ziņas, tai skaitā vēlētajā parakstu, salīdzina ar pašvaldības datu bāzē esošo pieteikumu, kuru vēlētajis iesniedzis reģistrējoties vēlēšanām.

Vēlēšanu norisi vēlēšanu dienā, 7. maijā, Īsthamas (*East Ham*), Tarokas (*Thurrock*) un Saustanetas (*South Thanet*) vēlēšanu iecirkņos Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāves novēroja kopīgi ar Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas un Igaunijas Nacionālās vēlēšanu komisijas pārstāvjiem. Vēlēšanu dienas programma bija izveidota tā, lai novērotājiem būtu iespēja iepazīties ar balsošanas norisi gan blīvi apdzīvotā vēlēšanu apgabalā, gan politiski saspringtā vēlēšanu apgabalā, kur vēlēšanās tika prognozēta sīva konkurence starp kandidātiem, kā arī pašvaldībā ar nelielu vēlētajū skaitu un prognozējamu vēlēšanu iznākumu. Vēlēšanu dienas noslēgumā bija iespēja sekot līdzi arī balsu skaitīšanai Londonas Vestminsteras apgabala Balsu skaitīšanas centrā.

Parlamenta vēlēšanās Lielbritānijā izmanto mažoritāro vēlēšanu sistēmu, un katrā vēlēšanu apgabalā uzvar tas kandidāts, kurš saņem visvairāk balsu. 2015. gada parlamenta vēlēšanās Lielbritānijā bija 46,4 miljoni balsstiesīgo vēlētajū, vēlēšanām tika reģistrēti 3971 deputātu kandidāti, no kuriem Lielbritānijas parlamentā bija jāievēl 650 deputāti. 280 pašvaldībās vienlaikus ar parlamenta vēlēšanām notika arī vietējās vēlēšanas.

Vēlēšanu dienā, kas bija ceturtdiena, vēlēšanu iecirkņi bija atvērti no pulksten 7.00 līdz 20.00. Vēlēšanās piedalījās 30,8 miljoni jeb 66,4 procenti vēlētajū, no tiem 6,2 miljoni vēlētajū balsoja pa pastu. Savukārt iespēju deleģēt savu balsi izmantoja 150 000 jeb 0,33 procenti balsstiesīgo pilsoņu.

Vēlēšanu dienā balsošana noritēja mierīgi un bez starpgadījumiem. Atsevišķos iecirkņos vēlēšanu dienas noslēgumā veidojās nelielas balsotāju rindas, taču, tā kā Lielbritānijā līdzīgi kā Latvijā spēkā ir nosacījums, ka vēlēšanu iecirkņa komisijai jāapkalpo visi vēlētajū, kuri ieradusies iecirknī līdz iecirkņa slēgšanai, neviens vēlētajis nedevās mājās nenobalsojis.

No vēlēšanu drošības viedokļa pretrunīgi vērtējama Lielbritānijas vēlēšanu sistēmā pastāvošā kārtība, ka, vēlētajū balsojot, nav pienākuma uzrādīt vēlēšanu komisijai personu apliecinošu dokumentu. Lai saņemtu balsošanas zīmi, ir pietiekami nosaukt savu vārdu, uzvārdu un adresi. Vēlētajū arī netiek lūgts parakstīties vēlētajū sarakstā. To, ka vēlētajū izsniegti balsošanas materiāli, vēlētajū sarakstā atzīmē vēlēšanu komisijas pārstāvis, ierakstot pretī vēlētajā vārdam izsniegtās vēlēšanu zīmes numuru. Arī apstāklis, ka katrai vēlēšanu zīmei Lielbritānijā ir savs unikāls identifikācijas numurs, atšķiras no prakses, kas ierasta lielākajā daļā valstu, jo teorētiski šāda kārtība dod iespēju pārkāpt vēlēšanu aizklātuma principu un uzzināt, kā vēlētajis balsojis.

Tajā pašā laikā, pārrunājot šos jautājumus ar vēlēšanu iecirkņa amatpersonām, tika saņemta atbilde, ka vēlētāju tiesības balsot aizklāti Lielbritānijā aizsargā likums un par šī nosacījuma neievērošanu ir paredzēts sods. Tāpēc vēlēšanās iesaistītās puses balsošanas aizklātumu rūpīgi ievēro, un līdz šim nav saņemtas sūdzības, ka šī kārtība tiktu ļaunprātīgi izmantota. Tāpat jāņem vērā, ka Lielbritānijā vēlēšanu iecirkņa komisijai nav iespēju piekļūt vēlētāju balsojumiem, jo tās pienākumos neietilpst vēlēšanu zīmju skaitīšana. Pēc iecirkņa slēgšanas komisija vēlēšanu kastes aizzīmogo un nogādā pašvaldības balsu skaitīšanas centrā, kur tās atver un balsojumus saskaīta jau cita – balsu skaitīšanas – komisija. Savukārt minētā kārtība pierakstīt vēlētājiem izsniegto balsošanas zīmju numurus ieviesta, lai gadījumos, ja tiesā tiek pierādīta balsu viltošana, būtu iespējams nelikumīgos balsojumus no vēlēšanu rezultāta atņemt un nebūtu jāriko atkārtotas vēlēšanas.

Arī vēlēšanu rezultātu apkopošana Lielbritānijā ievērojami atšķiras no Latvijā ierastās prakses. Bez jau minētā, ka vēlēšanu zīmes neskaīta iecirkņos, bet gan īpašos balsu skaitīšanas centros, Lielbritānijas Vēlēšanu komisijas pienākumos neietilpst vēlēšanu rezultātu apkopošana un paziņošana valsts līmenī. Vēlēšanu rezultātus Lielbritānijā paziņo katras pašvaldības par vēlēšanu sarīkošanu atbildīgā amatpersona. Savukārt vēlēšanu naktī provizoriskos rezultātus valsts griezumā tiešraidē apkopoja Lielbritānijas sabiedriskā televīzija. Šī pārraide tika raidīta tik ilgi, kamēr bija apkopoti un saņemti vēlēšanu rezultāti no visām pašvaldībām.

2015. gada Lielbritānijas parlamenta vēlēšanās uzvarēja līdzšinējā Lielbritānijas premjerministra Devida Kamerona vadītā Konservatīvā partija, iegūstot 330 deputātu vietas un absolūto balsu vairākumu. Konservatīvo uzvara bija lielākais vēlēšanu pārsteigums, jo atšķīrās no priekšvēlēšanu socioloģiskajās aptaujās prognozētā. Tās uzrādīja līdzīgu spēku samēru gan Konservatīvo partijai, gan Leiboristu partijai. Tomēr rezultātā Leiboristu partija vēlēšanās ieguva vien 232 deputātu vietas. 56 vietas parlamentā ieguva Skotu Nacionālā partija, 8 vietas – Liberāldemokrātiskā partija. Pārējie mandāti tika sadalīti starp mazāk zināmām Lielbritānijas partijām.

Plašāks informatīvais materiāls par 2015. gada Lielbritānijas parlamenta vēlēšanām pieejams Lielbritānijas Vēlēšanu komisijas tīmekļa vietnē <http://www.electoralcommission.org.uk/>.

2015. gada 14. jūnijā Moldovā notika pašvaldību vēlēšanas, kurās pēc Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas uzaicinājuma kā novērotāji piedalījās Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars un komisijas locekle Inna Laizāne.

Šo vēlēšanu norisi novēroja 2215 vietējie novērotāji no 14 organizācijām un 139 starptautiskie novērotāji, ieskaitot EDSO Cilvēktiesību un demokrātisko institūciju biroja novērošanas misijas pārstāvju un nacionālo vēlēšanu iestāžu pārstāvjus no astoņām valstīm – Baltkrievijas, Bulgārijas, Gruzijas, Latvijas, Lietuvas, Rumānijas, Slovēnijas un Ukrainas. Tādējādi Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas delegācijai vizītes ietvaros bija iespēja ne tikai iepazīties ar Moldovas pašvaldību vēlēšanu kārtību, bet pārrunāt arī vēlēšanu aktualitātes citās valstīs.

Vizītes ietvaros Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji novēroja vēlēšanu iecirkņa atvēršanu Kišiņevā un balsošanas norisi vairākos Kišiņevas pašvaldības vēlēšanu iecirkņos, apmeklēja Jaloveņas apgabala vēlēšanu padomi un Kišiņevas apgabala vēlēšanu padomi.

Moldovā pašvaldību mēri un rajonu vadītāji tiek ievēlēti, izmantojot mažoritāro vēlēšanu sistēmu, bet vietējo pašvaldību padomes – pēc proporcionālās vēlēšanu sistēmas. Pēc Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas sniegtās informācijas 2015.gada pašvaldību vēlēšanās rajonu, pilsētu un lauku padomēs bija 11680 deputātu vietas, uz kurām tika pieteikti 63496 kandidāti, savukārt uz 898 pašvaldību vadītāju – mēru – amata vietām tika pieteikts 4421 kandidāts. Uz Moldovas galvaspilsētas Kišiņevas mēra amatu tika pieteikti 17 kandidāti.

Vēlēšanu dienā iecirkņi bija atvērti no pulksten 7.00 līdz 21.00. Vēlētāju uzskaitēi Moldovā izmanto vēlētāju reģistru, katrs vēlētājs balsošanai ir reģistrēts noteiktā iecirknī. Šajās vēlēšanās katrā iecirknī bija pieejams arī elektronisks vēlētāju reģistrs, kurā iecirkņa komisija atzīmēja nobalsojušos vēlētājus. Pirms izsniegt vēlētājam balsošanas zīmes pēc vēlētāja reģistra tika pārbaudīts, kurā iecirknī vēlētājam ir tiesības balsot, un vai vēlētājs jau nav nobalsojis.

Starptautisko novērotāju grupas sastāvā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas delegācija novēroja arī vēlēšanu iecirkņa slēgšanu un balsu skaitīšanu Kišiņevā un sekoja līdzi vēlēšanu rezultātu apkopošanai Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas birojā.

Nākamajā dienā pēc vēlēšanām tika apmeklēta arī Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas preses konference, kurā Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs žurnālistus un starptautiskos novērotājus iepazīstināja ar pašvaldību vēlēšanu rezultātiem un sniedza vērtējumu par vēlēšanu norisi.

Vēlētājus sarakstos 2015.gada pašvaldību vēlēšanās Moldovā bija reģistrēti 2 840 029 balsstiesīgi pilsoņi, no kuriem vēlēšanās piedalījās 1 384 641 jeb 48,9 procenti vēlētāju. Plašāka informācija par 2015.gada pašvaldību vēlēšanām pieejama Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas mājaslapā www.cec.md.

2015.gada 21.jūnijā Albānijā notika pašvaldību vēlēšanas, kuras pēc Albānijas Centrālās vēlēšanu komisijas ielūguma novēroja Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas sekretārs Ritvars Eglājs. Novērošanas programma ietvēra Albānijas Centrālās vēlēšanu komisijas apmeklējumu, tikšanos ar tās vadītāju un pārstāvjiem, vēlēšanu iecirkņu un balsu skaitīšanas centra apmeklēšanu vēlēšanu dienā.

2015.gada pašvaldību vēlēšanas Albānijā bija pirmās vēlēšanas pēc teritoriālās reformas, kuras laikā valstī tika izveidota 61 apvienota pašvaldība. Šajās vēlēšanās tika vēlētas gan šīs 61 pašvaldības domes, gan mēri.

Pašvaldību vēlēšanas Albānijā notiek reizi četros gados un kandidēt šajās vēlēšanās drīkst no 18 gadu vecuma. Albānijā ir mazliet vairāk nekā trīs miljonu vēlētāju, un vēlēšanām tika izveidoti 5299 vēlēšanu iecirkņi. Visu līmeņu vēlēšanu komisijas Albānijā tiek veidotas no partiju pārstāvjiem, ievērojot paritāti. Iecirkņa komisijās ir septiņi locekļi. Savukārt vēlētāju sarakstus ne vēlāk kā 35 dienas pirms vēlēšanām sagatavo pašvaldību dzimtsarakstu nodaļas.

Vēlēšanu dienā vēlēšanu iecirkņi bija atvērti no pulksten 7.00 līdz 19.00. Katrām vēlēšanām – pašvaldību domes un mēru – bija sava vēlēšanu zīme. Abas vēlēšanu zīmes atšķīrās gan pēc izmēra, gan krāsas. Vēlēšanu iecirkņu komisija vēlētāju dalību vēlēšanās atzīmēja ar nenotīrāma flomāstera svītru uz īkšķa, vēlētāju sarakstos ierakstīja balsotāja uzrādītā personas dokumenta numuru, un vēlētājs parakstījās vēlētāju sarakstā. Slēgtu

kabīņu iecirkņos nebija, balsošanai izmantoja salokāmas kartona katedras ar paaugstinātām malām.

Albānijā balsu skaitīšana nenotiek vēlēšanu iecirkņos. Pēc vēlēšanu beigām iecirkņa komisijas vēlēšanu materiālus nogādāja balsu skaitīšanas centrā. Vēlētāju aktivitāte 2015.gada pašvaldību vēlēšanās Albānijā bija 48 procenti, vēlēšanās uzvarēja Sociālistiskā partija.

Plašāka informācija par 2015.gada pašvaldību vēlēšanām pieejama Albānijas Centrālās vēlēšanu komisijas mājaslapā www.cec.org.al.

2015.gada 4.oktobrī Kirgizstānā notika parlamenta (Žogorku Keneša) vēlēšanas, kuras pēc Kirgīzu Republikas Centrālās vēlēšanu komisijas uzaicinājuma novēroja Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A.Cimdars un priekšsēdētāja vietnieks K. Kamradzis. Parlamenta vēlēšanu Kirgizstānā novērošanas mērķis bija pieredzes apmaiņa, jo šajās vēlēšanās Kirgizstānā tika izmantota vēlētāju elektroniskā identifikācija vēlēšanu iecirkņos, vēlēšanu zīmju skenēšana, starpprotokolu datu izdruka un elektroniskā datu pārraide uz Centrālās vēlēšanu komisijas centrālo serveri, - tehniskie risinājumi, kas būtiski arī vēlēšanu administrēšanai Latvijā.

Vēlēšanu dienā tika novēroti dažādi vēlēšanu posmi – vēlēšanu iecirkņa darba sākšana, balsošanas norise, iecirkņa slēgšana un balsu skaitīšana Biškekas vēlēšanu iecirkņos. Var atzīmēt labi organizētu un profesionālu vēlēšanu iecirkņu komisiju darbu, īpaši ņemot vērā, ka vēlēšanu procesā informācijas tehnoloģijas tik plaši tika pielietotas pirmo reizi. Lielā mērā tik plaša informācijas tehnoloģiju izmantošana Kirgizstānā bija iespējama, pateicoties Pasaules vēlēšanu iestāžu asociācijas (A-WEB) projektam (sīkāk sk. <http://aweb.org/eng/main/contents.do?menuNo=300079>).

Vizītes laikā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas delegācijai bija arī vairākas tikšanās ar Kirgīzu Republikas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāju, locekļiem un speciālistiem, kuru laikā tika pārrunāta vēlēšanu kārtība un vēlēšanu sistēmas attīstības iespējas Latvijā un Kirgizstānā.

2015.gada Kirgizstānas parlamenta vēlēšanu laikā starptautiskas vēlēšanu novērošanas programmas ietvaros, kuru rīkoja un finansēja Pasaules vēlēšanu iestāžu asociācija (A-WEB), parlamenta vēlēšanas Kirgizstānā novēroja arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas locekle Sniedze Sproģe. Šī programma ilga no 2015.gada 1. līdz 7.oktobrim. Pirmajā dienā notika konference par gaidāmajām vēlēšanām, kurā piedalījās dažādu valstu pārstāvji – 45 vēlēšanu administratori no Amerikas, Āfrikas, Āzijas un Eiropas valstīm. Turpmākajās dienās notika darbs grupās un vēlēšanu programmas dalībnieki iepazinās ar vēlēšanu iecirkņiem, tehnisko aprīkojumu, politisko reklāmu Biškekā un apkārtnē. Vēlēšanu dienā tika novērotas visas procedūras vēlēšanu iecirknī Biškekā. Pēdējā programmas dienā notika noslēguma konference, kurā tika apkopoti vēlēšanu programmas dalībnieku novērojumi un secinājumi.

2015.gada 11.oktobrī Baltkrievijā notika prezidenta vēlēšanas, kuras pēc Baltkrievijas Centrālās vēlēšanu un nacionālo referendumu komisijas ielūguma novēroja Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars, sekretārs R.Eglājs un komisijas loceklis A. Maļcevs. Prezidenta vēlēšanas Baltkrievijā novēroja arī vairāku citu valsts nacionālās vēlēšanu iestādes, kā arī Eiropas Drošības un sadarbības organizācija un Neatkarīgo Valstu Sadraudzība.

Latvijas novērotāji apmeklēja vēlēšanu iecirkņus Minskā, kur novēroja iecirkņu atvēršanu, balsošanas norisi, iecirkņu slēgšanu un balsu skaitīšanu, tikās ar vēlētājiem un vietējiem novērotājiem, kā arī rajona vēlēšanu komisijā sekoja līdzīgu vēlēšanu materiālu saņemšanai no iecirkņiem un rajona vēlēšanu rezultātu noteikšanai. Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas delegācijai bija arī tikšanās ar Baltkrievijas Centrālās vēlēšanu un nacionālo referendumu komisijas pārstāvjiem un Latvijas vēstnieku Baltkrievijā Mārtiņu Virsi. Komisijas sekretārs R.Eglājs iepazīs ar EDSO novērošanas programmu⁵.

Prezidents Baltkrievijā tiek ievēlēts uz piecu gadu termiņu, izmantojot mažoritāro vēlēšanu sistēmu. Ja pirmajā vēlēšanu kārtā neviens no kandidātiem neiegūst 50 procentus no kopējā nodoto balsu skaita, divu nedēļu laikā jānotiek otrajai vēlēšanu kārtai, kurā sacensība notiek starp diviem kandidātiem, kuri pirmajā vēlēšanu kārtā ieguvuši vislielāko vēlētāju atbalstu. Lai vēlēšanas uzskatītu par notikušām, vēlēšanās jāpiedalās vairāk nekā 50 procentiem balsstiesīgo vēlētāju. Lai pieteiktu prezidenta amata kandidātu daļībai vēlēšanās, Baltkrievijā viņa atbalstam ir jāsavāc vismaz 100 000 balsstiesīgo pilsoņu parakstu. 2015.gada prezidenta vēlēšanās šādu atbalstu savākt izdevās četriem kandidātiem, ieskaitot līdzšinējo valsts vadītāju Aleksandru Lukašenko un opozīcijas pārstāvi Tatjanu Karatkeviču.

Par vēlētāju sarakstu veidošanu Baltkrievijā atbild vēlēšanu iecirkņu komisijas, kuras sarakstus veido, pamatojoties uz pašvaldību sniegtajām ziņām. Vēlētāji tiek iekļauti vēlētāju sarakstos atbilstoši dzīvesvietai. Baltkrievijā nav pastāvīga un centralizēta vēlētāju reģistra. Pirms vēlēšanām Baltkrievijas Centrālā vēlēšanu un nacionālo referendumu komisija informēja, ka prezidenta vēlēšanām reģistrēti 6 995 181 balsstiesīgs pilsonis. Tajā pašā laikā vēlēšanu kārtība paredz, ka bez īpaša legāla pamatojuma vēlētāji var reģistrēties balsošanai arī vēlēšanu iecirknī vēlēšanu dienā, ja kādu iemeslu dēļ nav atrodami iecirkņa sarakstā, vai viņiem ir nepieciešamība balsot citā pašvaldībā, nevis atbilstoši reģistrētajai dzīvesvietai. Šī kārtība netiek atzīta par labu vēlēšanu praksi.

Balssšanas laikā nevienā iecirknī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvju uzturēšanās brīdī vēlēšanu kārtības pārkāpumu nebija, bet iecirknī, kur tika novērota balsu skaitīšana, tā notika ar vairākiem pārkāpumiem - netika pēc vēlētāju sarakstiem saskaitīts, cik vēlētāju balsojuši, iepriekšējās balssšanas kastē bija vairāk vēlēšanu zīmju nekā balsojušo vēlētāju, netika pārbaudīts vēlēšanu zīmju derīgums u.c. Savukārt rajona vēlēšanu komisijā novērotājiem tika liegts iepazīties ar rajona iecirkņu vēlēšanu iznākumiem.

Tā kā Baltkrievijas Centrālā vēlēšanu un nacionālo referendumu komisija galīgos vēlēšanu iznākumus publicēja tikai rajonu, ne iecirkņu griezumā, tad novērotājiem nebija iespējams pārliecināties, vai rajonu vēlēšanu iznākumi atbilst summai un vai oficiālie iznākumi atbilst faktiskajiem. Atbilstoši Baltkrievijas Centrālās vēlēšanu un nacionālo referendumu komisijas sniegtajai informācijai 2015.gada prezidenta vēlēšanās piedalījās 86,75 procenti balsstiesīgo iedzīvotāju, un vēlēšanās ar 84 procentiem balsu uzvarēja ilggadējais valsts prezidents Aleksandrs Lukašenko.

Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas delegācijai Baltkrievijas vēlēšanu novērošana sniedza vērtīgu pieredzi, kuri vēlēšanu kārtības elementi satur augstāku un kuri – zemāku

⁵ EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja novērošanas misijas ziņojums par 2015.gada prezidenta vēlēšanām pieejams: <http://www.osce.org/odihr/elections/belarus/218981?download=true>

viltošanas risku un kas darāms, lai viltošanas iespējas izskaustu un nodrošinātu maksimālu vēlēšanu caurskatāmību un uzticamību.

2015.gada 25.oktobrī Ukrainā notika pašvaldību vēlēšanas, kurās, atsaucoties Ukrainas Centrālās vēlēšanu komisijas uzaicinājumam, kā novērotāji piedalījās Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A.Cimdars un komisijas locekle I. Laizāne.

Vizītes laikā Latvijas delegācija iepazinās ar Ukrainas pašvaldību vēlēšanu kārtību un nozīmīgākajiem Ukrainas Centrālās vēlēšanu komisijas pienākumiem šo vēlēšanu nodrošināšanā. Bez Latvijas pārstāvjiem novērot pašvaldību vēlēšanas Ukrainā bija ieradušies arī nacionālo vēlēšanu iestāžu pārstāvji no Azerbaidžānas, Baltkrievijas, Gruzijas, Kazahstānas, Lietuvas, Moldovas un Rumānijas. Tādējādi komandējuma ietvaros bija iespēja ne tikai iepazīties ar Ukrainas pašvaldību vēlēšanu kārtību, bet pārrunāt arī vēlēšanu aktualitātes citās valstīs.

Atbilstoši Ukrainas vēlēšanu likumiem apgabalu, pilsētu un rajonu padomes tiek vēlētas pēc proporcionālās sistēmas ar tā sauktajiem atklātajiem sarakstiem, savukārt ciemu un ciematu padomes – ar relatīvo balsu vairākumu pēc mažoritārās sistēmas. Tiesības piedalīties vēlēšanās nav politisko partiju blokiem, partijām ir noteikta 5 procenta barjera. Savukārt 358 apgabalos un rajona nozīmes pilsētās notika arī mēru vēlēšanas.

Pašvaldību padomju darbības termiņš Ukrainā ir pieci gadi, un padomēs ievēlējamo deputātu skaitu, pamatojoties uz pašvaldībā reģistrēto vēlētajū skaitu, nosaka Centrālā vēlēšanu komisija. Minimālais padomes deputātu skaits Ukrainā ir 12, maksimālais – 120 deputāti. Ciemu un ciematu padomju vēlēšanās ir atļauts izvirzīt neatkarīgos kandidātus, savukārt pilsētu, rajonu un apgabalu pašvaldību vēlēšanās izvirzīt neatkarīgos kandidātus ir aizliegts.

2015.gada pašvaldību vēlēšanās Ukrainā piedalījās kandidāti no 142 politiskajām partijām. Vēlēšanu norisi novēroja 1554 starptautiskie novērotāji no 14 valstīm un 14 starptautiskajām organizācijām, ieskaitot 684 EDSO novērotājus. 2015.gada pašvaldību vēlēšanas notika visā Ukrainas teritorijā, izņemot Krievijas anektēto Krimu un dažus rajonus Donbasā, kurus kontrolēja Krievijas atbalstītie kaujinieki.

Vēlēšanu dienā vēlēšanas norisinājās 33 000 vēlēšanu iecirkņū. Vēlēšanu iecirkņi Mariupolē un Krasnoarmeiskā darbu neuzsāka, jo nebija pienācīgi sagatavoti vēlēšanu biļeteni. Pilsētas vēlēšanu iecirkņos vēlētajiem tika izsniegtas trīs vēlēšanu zīmes – mēra vēlēšanām, pilsētas padomes vēlēšanām un apgabala padomes vēlēšanām. Laukos vēlētajī saņēma četras vēlēšanu zīmes – ciema mēra, ciemata padomes, rajona padomes un apgabala padomes ievēlēšanai.

Pēc Ukrainas Centrālās vēlēšanu komisijas sniegtajām ziņām 2015.gada pašvaldību vēlēšanām bija reģistrēti 29 808 774 pilsoņi, no kuriem vēlēšanās piedalījās 46,6 procenti balsstiesīgo.

2015.gada 25.oktobrī Polijā notika Seima un Senāta vēlēšanas. Atsaucoties Polijas Valsts vēlēšanu komisijas uzaicinājumam, šīs vēlēšanas novēroja Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja vietnieks K.Kamradzis un komisijas locekle Dzintra Kusiņa.

Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji vēlēšanu novērošanā Polijā piedalījās pieredzes apmaiņas nolūkā, kā arī lai nodibinātu kontaktus ar jaunievēlēto Polijas

Nacionālo vēlēšanu komisiju. Tikšanās laikā ar vēlēšanu komisiju vadītājiem un Polijas Nacionālās vēlēšanu komisijas amatpersonām tika pārrunāti gan Polijas, gan Latvijas aktuālie vēlēšanu kārtības jautājumi.

Polijas parlaments sastāv no divām palātām, no kurām augšpalātā (Senātā) ir 100 pārstāvju - senatori, bet apakšpalātā (Seimā) – 460 deputāti. Gan senatori, gan deputāti tiek ievēlēti uz četrus gadu termiņu. Senāta vēlēšanas notiek pēc mažoritārās sistēmas 100 vienmandātu apgabalos, un mandātu iegūst tas kandidāts, kurš vēlēšanu apgabalā saņem visvairāk balsu. Savukārt Seima deputāti tiek vēlēti pēc atvērtajiem sarakstiem, izmantojot proporcionālo vēlēšanu sistēmu, 41 vēlēšanu apgabalā. Lai iegūtu deputātu vietas Seimā, sarakstam jāiegūst vismaz 5 procenti vēlētoju balsu, bet koalīciju sarakstam – 8 procenti balsu, izņēmums ir nacionālo minoritāšu saraksti, uz ko šis nosacījums neattiecas.

Vēlēšanu nodrošināšanā bija iesaistītas trīs līmeņu vēlēšanu komisijas – Nacionālā vēlēšanu komisija, 41 apgabala vēlēšanu komisija, 27 859 vēlēšanu iecirkņu komisijas Polijas teritorijā un 250 iecirkņa komisijas ārvalstīs.

Vēlēšanu dienā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji novēroja vēlēšanu iecirkņu atvēršanu un slēgšanu Varšavā un balsošanas norisi Plockā. Vēlēšanu iecirkņu darba laiks vēlēšanu dienā bija no pulksten 7.00 līdz 21.00, un pavisam 2015.gada parlamenta vēlēšanās piedalījās 51,6 procenti balsstiesīgo pilsoņu.

Kopā ar Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas delegāciju vēlēšanas Polijā novēroja arī nacionālo vēlēšanu komisiju pārstāvji no Kosovas, Lietuvas, Rumānijas un Taizemes. Apmeklētajos iecirkņos vēlēšanu pārkāpumu nebija, vēlēšanas tika organizētas profesionāli un notika mierīgi bez nopietniem pārkāpumiem. Arī EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja vēlēšanu novērošanas misija atzina, ka 2015.gada parlamenta vēlēšanas Polijā bija sarīkotas un notika pēc vienlīdzīgiem noteikumiem, ievērojot demokrātisku vēlēšanu pamatprincipus.⁶

2015.gada 1.novembrī Azerbaidžānā notika parlamenta (Milli Medžila) vēlēšanas, kuru sagatavošanu un norisi pēc Azerbaidžānas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja ielūguma novēroja arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji – priekšsēdētājs A.Cimdars un juriskonsulte Daiga Plūme. Vizītes laikā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas delegācija iepazinās ar Azerbaidžānas vēlēšanu komisiju paveikto vēlēšanu sagatavošanā un vēlēšanu sistēmas attīstībā pēdējo piecu gadu laikā. Notika arī vairākas tikšanās ar Azerbaidžānas Centrālās vēlēšanu komisijas amatpersonām un darbiniekiem, arī Azerbaidžānas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāju Mazahiru Panahovu, kurš Latvijas kolēģus iepazīstināja ar gaidāmo parlamenta vēlēšanu kārtību un priekšvēlēšanu aģitācijas nosacījumiem. Bija iespēja iepazīties ar Azerbaidžānas Centrālās vēlēšanu komisijas locekļu darba pienākumiem un vēlēšanu sūdzību izskatīšanas kārtību. Ar Azerbaidžānas Centrālās vēlēšanu komisijas Juridiskās nodaļas darbiniekiem tika pārrunāta Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu pieņemšanas kārtība, kandidātu sarakstu iesniegšanas kārtība, fizisko personu datu aizsardzība, vēlēšanu komisiju darbs reģionos un jautājumi, kas saistīti ar vēlēšanu komisiju apmācību un darba samaksu.

⁶ Republic of Poland. Parliamentary Elections, 25 October 2015. OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Report, Warsaw, 26 January 2016. Pieejams:

<http://www.osce.org/odihr/elections/poland/217961?download=true>

Vizītes ietvaros A.Cimdaram bija tikšanās ar Latvijas vēstnieku Azerbaidžānā, kā arī tika noorganizēta tikšanās ar galvaspilsētas Baku preses pārstāvjiem, kurā A.Cimdars atbildēja uz žurnālistu jautājumiem par sadarbību ar Azerbaidžānas Centrālo vēlēšanu komisiju un Latvijas vēlēšanu pieredzi.

Vēlēšanu dienā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji novēroja iecirkņa atvēršanu vienā no Baku iecirkņiem un balsošanas norisi Gobustānas apgabala vēlēšanu iecirkņos. Iecirkņu apmeklējumu laikā tika gūts ieskats gan vēlēšanu komisiju, gan politisko partiju novērotāju darbā.

Vēlēšanu dienas vakarā Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas delegācija apmeklēja Azerbaidžānas Centrālās vēlēšanu komisijas preses konferenci un tikās ar citu valstu vēlēšanu komisiju delegāciju un plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem, kuriem vairākas intervijas sniedza arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A. Cimdars.

Azerbaidžānas parlamentā ir 125 deputāti, kas tiek ievēlēti pēc mažoritārās sistēmas vienmandātu apgabalos ar vienkāršu balsu vairākumu. Parlamenta pilnvaru termiņš ir pieci gadi. Pieteikt deputātu kandidātus vēlēšanām drīkst reģistrētas politiskās partijas, partiju apvienības vai vēlētāju grupas. Vēlēšanām tiek reģistrēti tie kandidāti, kurus ar savu parakstu atbalsta ne mazāk kā 450 vēlētāju.

Balsstiesības parlamenta vēlēšanās ir Azerbaidžānas pilsoņiem no 18 gadu vecuma, izņemot tos pilsoņus, kuri ar tiesas spriedumu atzīti par rīcības nespējīgiem. Azerbaidžānā darbojas centralizēts vēlētāju reģistrs, kuru uztur Centrālā vēlēšanu komisija, kas ir atbildīga arī par vēlētāju sarakstu veidošanu.

Atbilstoši Azerbaidžānas Centrālās vēlēšanu komisijas sniegtajām ziņām, 2015.gada parlamenta vēlēšanās vēlētāju sarakstos bija reģistrēti 5,9 miljoni pilsoņu, no kuriem vēlēšanās piedalījās 55,7 procenti.

Visvairāk balsu un 69 vietas parlamentā ieguva Azerbaidžānas prezidenta Ilhama Alijeva vadītā partija "Jaunā Azerbaidžāna". Tomēr Azerbaidžānas opozīcijas partijas un daļa starptautiskās sabiedrības šīs vēlēšanas neatzina par pilnībā brīvām un demokrātiskām, norādot uz opozīcijas kandidātu apcietināšanām priekšvēlēšanu laikā un nevienlīdzīgām priekšvēlēšanu aģitācijas iespējām visiem vēlēšanu dalībniekiem.

2015.gada 8.novembrī Horvātijā notika parlamenta vēlēšanas, ar kuru sagatavošanu un norisi, atsaucoties Horvātijas Valsts vēlēšanu komisijas ielūgumam, iepazīnās Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja vietnieks K. Kamradzis.

Darba vizītes ietvaros K. Kamradzis tikās ar Horvātijas Nacionālās vēlēšanu komisijas amatpersonām un darbiniekiem, iepazīnās ar komisijas pienākumiem vēlēšanu nodrošināšanā, vēlēšanu dienā novēroja balsošanu Zagrebas un Samoboras vēlēšanu iecirkņos, sekoja līdzi balsu skaitīšanai vēlēšanu iecirknī Zagrebā un apmeklēja preses konferenci par parlamenta vēlēšanu rezultātiem.

Horvātijas parlamentā ir 151 deputātu vieta, un tas tiek ievēlēts uz četrus gadus termiņu. Deputāti tiek ievēlēti no 12 daudzmandātu apgabaliem. 10 vēlēšanu apgabali ir teritoriāli ar 14 deputātu vietām katrā. Sava vēlēšanu apgabals ar 3 deputātu vietām ir vēlētājiem ārvalstīs un nacionālajām minoritātēm ar 8 deputātu vietām. Deputāti 11 vēlēšanu apgabalos tiek ievēlēti pēc proporcionālās vēlēšanu sistēmas, deputātu vietas iegūst tie

kandidātu saraksti, kas apgabalā saņem vismaz piecus procentus balsu. Savukārt vēlētāji, kuri vēlētāju sarakstos ir atzīmēti kā piekritīgi nacionālo minoritāšu vēlēšanu apgabalam, var balsot par nacionālo minoritāšu kandidātiem, kuri tiek ievēlēti pēc mažoritārās sistēmas.

2015.gada parlamenta vēlēšanas Horvātijā nodrošināja četru pakāpju vēlēšanu komisijas – Valsts vēlēšanu komisija, 11 apgabalu vēlēšanu komisijas, 559 pašvaldību un pilsētu vēlēšanu komisijas un 6941 vēlēšanu iecirkņu komisija.

Balsstiesības Horvātijas parlamenta vēlēšanām ir Horvātijas pilsoņiem no 18 gadu vecuma. Vēlētāju uzskaitē lieto vēlētāju sarakstus, par kuru izveidošanu atbildīgā iestāde ir Valsts administrācijas ministrija. Saskaņā ar Horvātijas Valsts vēlēšanu komisijas sniegtajām ziņām 2015.gada parlamenta vēlēšanās vēlētāju sarakstos bija iekļauti 3 788 788 balsstiesīgi pilsoņi, no kuriem vēlēšanās piedalījās 60,82 procenti.

2015.gada parlamenta vēlēšanām tika reģistrēti 166 kandidātu saraksti, no kuriem 161 sarakstu iesniedza politiskās partijas un partiju apvienības, bet 5 sarakstus – vēlētāju apvienība. Kandidātu sarakstos bija 2311 kandidāti, no kuriem 41 kandidāts pārstāvēja nacionālās minoritātes.

Vēlēšanu procesā būtiski pārkāpumi netika konstatēti. Vēlēšanas noritēja saskaņā ar brīvu un demokrātisku vēlēšanu standartiem un Horvātijas tiesību aktos paredzēto kārtību.

2015.gada 6.decembrī Armēnijā notika Konstitucionālais referendums, kurā pēc Armēnijas Republikas Centrālās vēlēšanu komisijas ielūguma kā novērotāji piedalījās Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja vietnieks K. Kamradzis un Lietvedības nodaļas vadītāja Sanita Raupa.

Novērošanas programma ietvēra Armēnijas Centrālās vēlēšanu komisijas apmeklējumu, tikšanos ar tās vadītājiem, amatpersonām, darbiniekiem, balsošanas norises un balsu skaitīšanas novērošanu referendumā dienā vēlēšanu iecirkņos Erevānā un tās piepilsētas rajonos. Vizītes ietvaros Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas delegācijai bija iespēja iepazīties arī ar Armēnijas Centrālās vēlēšanu komisijas pieredzi lietvedības darba organizēšanā – dokumentu aprites kārtību, lietvedības sistēmu, tehniskajiem risinājumiem videokonferenču un sanāksmju organizēšanai, informācijas apmaiņai un kontrolei, elektronisko dokumentu uzskaitē un elektroniski parakstīto dokumentu aprītei.

2015.gada konstitucionālā referendumā nodrošināšanā Armēnijā bez Centrālās vēlēšanu komisijas bija iesaistītas arī 41 pašvaldības vēlēšanu komisija un 1997 vēlēšanu iecirkņu komisijas.

Vēlētāju uzskaitē Armēnijā lieto vienotu valsts vēlētāju reģistru, kas tiek veidots izmantojot Iedzīvotāju reģistra datus un atrodas Valsts policijas Pasu un vīzu departamenta pārziņā. 2015.gada referendumā vēlētāju sarakstos bija reģistrēti 2 566 998 balsstiesīgi pilsoņi, no kuriem referendumā piedalījās 1 302 613 jeb 51 procenti vēlētāju. Atbilstoši Armēnijas Centrālās vēlēšanu komisijas sniegtajai informācijai par konstitūcijas grozījumiem nobalsoja 825 521 jeb 63,37 procenti vēlētāju, kuri piedalījās referendumā.

Lai gan vēlēšanu komisijas pielika pūles, lai referendumā organizēšana būtu pēc iespējas caurskatāmāka un profesionālāka, sabiedrībā bija vērojams uzticības trūkums zemākā

līmeņa vēlēšanu komisijām un to spējai pieņemt objektīvus un bezpartejiskus lēmumus. Tāpat tika saņemtas arī sūdzības par vēlētāju sarakstu precizitāti.⁷

Arī opozīcijas partija Armēnijā uzskatīja, ka referendumu rezultāti ir tikuši falsificēti, un 2015.gada 7.decembrī, otrajā dienā pēc referendumu, organizēja preses konferenci par referendumu norisi un rezultātiem. Šo konferenci apmeklēja arī Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji, kuri vēlāk radušos situāciju pārrunāja ar Armēnijas Centrālo vēlēšanu komisiju.

2.6. Pieredzes apmaiņas vizītes

Viens no Centrālās vēlēšanu komisijas darbības virzieniem ir arī pieredzes apmaiņas vizīšu organizēšana un dalība citu valstu vai starptautisko organizāciju rīkotajos pieredzes apmaiņas pasākumos. 2015.gadā Latvijas Centrālā vēlēšanu komisija organizēja četras pieredzes apmaiņas vizītes ārvalstu kolēģiem Rīgā.

No 2015.gada 22. līdz 25.janvārim notika Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas delegācijas darba vizīte Latvijā. Delegācijas sastāvā bija Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs Jurijs Čokans un komisijas sekretārs Andrejs Volentirs. Vizītes laikā Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas amatpersonas tikās ar Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas vadību un pārrunāja vēlēšanu aktualitātes Latvijā un Moldovā. J. Čokans uzstājās ar priekšlasījumu “Moldovas Centrālās vēlēšanu komisijas pieredze vēlēšanu sarīkošanā: darbības ar vēlētāju reģistru pēdējo vēlēšanu laikā Moldovā”, kurā iepazīstināja ar Moldovas vēlēšanu sistēmu un 2014.gada Moldovas parlamenta vēlēšanās īstenoto tiešsaistes reģistrācijas pilotprojektu.

2015.gada 20.maijā notika Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja A.Cimdara tikšanās ar Azerbaidžānas Demokrātijas un cilvēktiesību institūta vadītāju Ahmedu Šahidovu, kuras laikā tās dalībnieki apmainījās viedokļiem par iespējamo Latvijas un Azerbaidžānas sadarbību vēlēšanu sistēmas attīstībā. A. Cimdars pastāstīja par Latvijas vēlēšanu pieredzi un Centrālās vēlēšanu komisijas darbu, sagatavojot vēlēšanas. Savukārt A. Šahidovs informēja par 2015.gada novembrī gaidāmajām parlamenta vēlēšanām Azerbaidžānā, uzsverot, ka viņa vadītā organizācija plāno šīs vēlēšanas novērot un ir ļoti ieinteresēta Latvijas pieredzes pārņemšanā, kas saistīta ar vēlēšanu novērošanu.

2015.gada 30.septembrī, atsaucoties Igaunijas Nacionālās vēlēšanu komisijas lūgumam iepazīties ar Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas pieredzi, darbojoties kā neatkarīgai valsts iestādei, Centrālā vēlēšanu komisija Rīgā uzņēma Igaunijas Nacionālās vēlēšanu komisijas delegāciju. Delegācijas sastāvā bija komisijas priekšsēdētājs Āro Mottus, Igaunijas parlamenta Kancelejas direktora vietnieks un komisijas padomnieks vēlēšanu administrēšanas jautājumos Mihels Pilvings un komisijas padomnieks juridiskajos jautājumos Arne Koitmae. Igaunijas Nacionālās vēlēšanu komisijas pārstāvji vēlējās iepazīties ar Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas kā neatkarīgas valsts iestādes izveidošanu, darbības pamatprincipiem un finansēšanas kārtību. Par šiem jautājumiem pieredzē dalījās Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs A.Cimdars,

⁷ Republic of Armenia. Constitutional Referendum, 6 December 2015. OSCE/ODIHR Referendum Expert Team Final Report, Warsaw, 5 February 2016. Pieejams:

<http://www.osce.org/odihr/elections/220656?download=true>

priekšsēdētāja vietnieks K.Kamradzis, komisijas sekretārs R.Eglājs, kā arī Juridiskās un Finanšu nodaļu vadītāji.

2015.gada 11.decembrī Latvijas Centrālajā vēlēšanu komisijā ar priekšlasījumu par Lietuvas pieredzi vēlēšanu elektroniskās reģistrācijas ieviešanā uzstājās Lietuvas Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs Zenons Vaigausks. Piedalīties pasākumā tika uzaicināti arī Saeimas frakciju pārstāvji, Latvijas Centrālās vēlēšanu komisijas locekļi un darbinieki. Pēc prezentācijas notika diskusija par vēlēšanu elektroniskās reģistrācijas risinājumiem, kā arī tika pārrunāta Eiropas Savienības iecere par Eiropas Parlamenta vēlēšanu kārtības vienādošanu dalībvalstīs.

3. BUDŽETA INFORMĀCIJA

Centrālās vēlēšanu komisijas finansējums funkciju īstenošanai tiek veidots no valsts pamatbudžeta līdzekļiem. 2015.gadā Centrālās vēlēšanu komisijas pamatfunkciju izpildi nodrošināja budžeta programma „Vispārējā vadība”.

Budžeta programmai “Vispārējā vadība” tika piešķirta dotācija 449 220 EUR apmērā, kā arī tika saņemts transferts 206 447 EUR apmērā no Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas budžeta programmas “Valsts reģionālās attīstības politikas īstenošana”, lai nodrošinātu Parakstu vākšanas sistēmas izstrādi saskaņā ar Ministru kabineta 2015.gada 3.februāra sēdes protokola Nr.6 31.§ noteikto.

Līdz ar to faktiski šajā budžeta programmā 2015.gadā ir apgūti 654 146 EUR jeb 99,8 procenti no plānotā budžeta, kas ir par 217 612 EUR vairāk nekā iepriekšējā gadā, jo 2015. gadā tika izveidota un ieviesta ekspluatācijā Parakstu vākšanas sistēma, kas nodrošina parakstu apliecinātāju autorizāciju, vēlēšanu parakstu apliecināšanu, uzskaiti un pārbaudi parakstu vākšanās par vēlēšanu iniciatīvām.

Kopējais faktiski apgūto līdzekļu apmērs ir mazāks nekā iepriekšējā pārskata periodā, kad Centrālās vēlēšanu komisijas finansējums bija 5 429 795 EUR un tika izlietots Eiropas Parlamenta vēlēšanu un Saeimas vēlēšanu nodrošināšanai.

Centrālā vēlēšanu komisija 2015.gadā ir noslēgusi 18 saimnieciskās darbības līgumus un veikusi 19 iepirkumus centralizētajā EIS sistēmā. Saskaņā ar „Publisko iepirkumu likumu” tika veikta valsts iepirkuma procedūra – atklāts konkurss “Parakstu vākšanas sistēma”, kura mērķis bija elektronisko datu glabāšanas un parakstu pārbaudes sistēmas izstrāde un tehnikas piegāde. Atbilstoši Publisko iepirkumu likuma 8.² pantam notika arī iepirkums „Pētījuma veikšana un priekšlikumu sagatavošana, lai atvieglotu Eiropas Savienības pilsoņu balsstiesību izmantošanu, ievērojot tiesības brīvi pārvietoties”.

3.1. Valsts budžeta finansējums un tā izlietojums 2015. gadā (eiro)

Nr. p.k.	Finanšu līdzekļi	2014. gadā (faktiskā izpilde)*	Apstiprināts likumā 2015. gadā	Faktiskā izpilde 2015. gadā*
1.	Finanšu resursi izdevumu segšanai (kopā)	5 866 329	655 667	654 146

	t.sk. dotācija no vispārējiem ieņēmumiem	5 866 329	449 220	447 699
	t.sk. valsts budžeta transferti		206 447	206 447
2.	Izdevumi (kopā)	5 866 329	655 667	654 146
2.1.	Uzturēšanas izdevumi (kopā)	5 851 718	447 228	445 712
2.1.1.	Starptautiskā sadarbība, (biedra naudas iemaksa Eiropas valstu vēlēšanu organizatoru asociācijā)	1 100	1 800	1 800
2.1.2.	Pārējie uzturēšanas izdevumi	5 850 618	445 428	443 912
2.2.	Izdevumi kapitālieguldījumiem	14 611	208 439	208 434

* Noteikts saskaņā ar naudas plūsmas principu.

4. PERSONĀLS

Centrālās vēlēšanu komisijas sastāvā ir deviņi locekļi, no kuriem priekšsēdētāju un septiņus locekļus ievēlē Saeima, bet vienu locekli no tiesnešu vidus – Augstākā tiesa savā plēnumā. Centrālās vēlēšanu komisijas vēlēšanām jānotiek ne vēlāk kā sešu mēnešu laikā pēc jaunās Saeimas sanāksšanas, līdz ar to Centrālās vēlēšanu komisijas pilnvaru termiņš ir četri gadi.

Pirmajā sēdē Centrālā vēlēšanu komisija no sava vidus ievēlē priekšsēdētāja vietnieku un sekretāru. Priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieks un sekretārs Centrālajā vēlēšanu komisijā strādā pastāvīgi. Pārējie komisijas locekļi savu pienākumu pildīšanas laikā tiek atbrīvoti no tiešajiem pienākumiem savā darbavietā.

Ieskaitot deviņus Centrālās vēlēšanu komisijas locekļus, 2015.gadā Centrālajā vēlēšanu komisijā bija 21 amata vieta, kurā bija nodarbināts 21 speciālists.

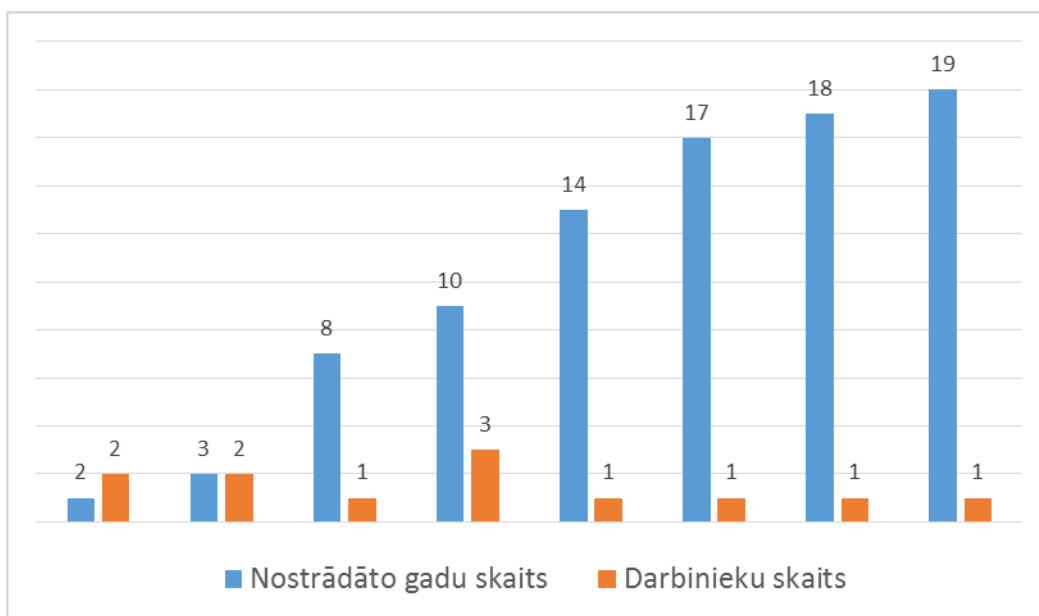
Centrālās vēlēšanu komisijas organizatorisko un tehnisko apkalpošanu 2015.gadā nodrošināja 5 līgumdarbinieki.

4.1. Amataspersonas/darbinieki

Amata vietu skaits	Amatpersonu/darbinieku skaits	Amata nosaukums
9	9	Centrālās vēlēšanu komisijas locekļi
1	1	Finanšu nodaļas vadītājs
1	1	Juridiskās nodaļas vadītājs
1	1	Informācijas nodaļas vadītājs
1	1	Lietvedības nodaļas vadītājs
1	1	vecākais grāmatvedis - ekonomists
1	1	juriskonsults
1	1	vecākais speciālists sadarbībai ar ārvalstu vēlēšanu institūcijām
2	2	vecākais lietvedis

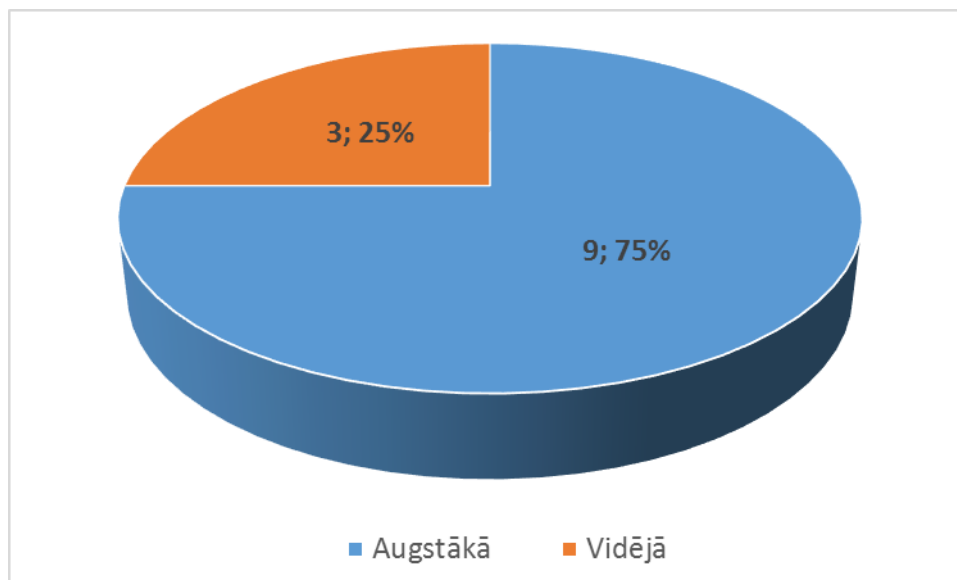
2	2	informācijas tehnoloģiju speciālists
1	1	apkopējs

4.2. Darbinieku nostrādāto gadu skaits Centrālajā vēlēšanu komisijā*

* Izņemot Centrālās vēlēšanu komisijas locekļus.

4.3. Darbinieku izglītība*

* Izņemot Centrālās vēlēšanu komisijas locekļus.

5. SADARBĪBA AR SABIEDRĪBU

5.1. Pasākumi, kas veikti sabiedrības informēšanai un izglītošanai

Pasākumus sabiedrības informēšanai Centrālā vēlēšanu komisija īsteno atbilstoši likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 6. panta 7.² daļai, kas nosaka, ka viens no Centrālās vēlēšanu komisijas pienākumiem ir informēt sabiedrību par vēlēšanu un tautas nobalsošanas un likumu ierosināšanas kārtību.

Atbilstoši vēlēšanu kalendāram 2015.gadā Latvijā netika rīkotas vēlēšanas vai tautas nobalsošanas, kuru nodrošināšana ietilpst Centrālās vēlēšanu komisijas kompetencē. Līdz ar to Centrālās vēlēšanu komisijas sabiedriskās attiecības 2015.gadā ietvēra informācijas izplatīšanu plašsaziņas līdzekļiem par Centrālās vēlēšanu komisijas sēdēm, informācijas ievietošanu Centrālās vēlēšanu komisijas mājaslapā, informatīvā atbalsta sniegšanu Centrālās vēlēšanu komisijas amatpersonām dalībai sēdēs, semināros un konferencēs, atbilžu gatavošanu uz plašsaziņas līdzekļu pārstāvju un vēlētāju jautājumiem pēc pieprasījuma, informācijas izplatīšanu Centrālās vēlēšanu komisijas tvitera kontā.

2015.gada 1.janvārī stājās spēkā grozījumi likumā “Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”, kas paredzēja, ka turpmāk parakstu vākšanai jānotiek vienā kārtā. Lai informētu par jauno kārtību, Centrālās vēlēšanu komisijas Informācijas nodaļa izveidoja jaunu mājaslapas sadaļu “Vēlētāju iniciatīvas” un infografiku “Vēlētāju likumdošanas iniciatīvas”, kas tika izplatīta plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem.

2015.gada 4.maijā beidzas termiņš, kad 12.Saeimai atbilstoši likumam “Par Centrālo vēlēšanu komisiju” bija jāizveido Centrālā vēlēšanu komisija nākamajam četru gadu termiņam. Līdz ar to 2015.gada sākumā Centrālās vēlēšanu komisijas Informācijas nodaļas speciālisti piedalījās arī Centrālās vēlēšanu komisijas stratēģijas izstrādē nākamajam četru gadu periodam (no 2015.-2018.gadam).

2015.gadā Centrālās vēlēšanu komisijas Informācijas nodaļa sagatavoja un plašsaziņas līdzekļiem izsūtīja 17 preses relīzes par nozīmīgākajiem Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumiem un citiem notikumiem, kas saistīti ar Centrālās vēlēšanu komisijas darbu. Plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem bija iespēja piedalīties arī Centrālās vēlēšanu komisijas sēdēs.

Nozīmīgākie 2015.gada notikumi, par kuriem tika informēta sabiedrība, bija saistīti ar Centrālās vēlēšanu komisijas vēlēšanām, Centrālajā vēlēšanu komisijā parakstu vākšanai iesniegtajām vēlētāju likumdošanas iniciatīvām, tiesas spriedumu izvērtēšanu krimināllietās par balsu uzpirkšanu 12.Saeimas vēlēšanās, Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja aicinājumu atsākt diskusijas parlamentā par vēlētāju ar personas apliecībām iespējām piedalīties Saeimas vēlēšanās un tautas nobalsošanās, kā arī projektu “Par vēlēšanu tiesību realizēšanu personām ar invaliditāti”, kura ietvaros Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji klātienē apsekoja vēlēšanu iecirkņus un ar pašvaldību amatpersonām pārrunāja vēlēšanu pieejamības jautājumus.

5.2. Pasākumi sabiedrības viedokļa izziņošanai

2015. gadā Centrālā vēlēšanu komisija sadarbībā ar tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centru "SKDS" īstenoja aptauju, kuras mērķis bija apzināt pašvaldību vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju locekļu un darbinieku viedokļus par 12.Saeimas vēlēšanās izmantoto elektronisko vēlēšanu sistēmu „Balsis 2014”.

Aptauja notika internetā no 2014.gada 30.decembrim līdz 2015.gada 20.janvārim, un tajā respondenti tika lūgti raksturot, kādas darbības viņi veica, strādājot ar programmu, novērtēt programmas izmantošanas lietderību un norādīt uz problēmām, kas radās darbā ar programmu. Aptauja sasniedza 3580 respondentus, no kuriem galvenā un svarīgākā respondentu grupa bija 1471 pašvaldības vēlēšanu komisijas un vēlēšanu iecirkņa komisijas darbinieks – respondenti, kuri vēlēšanās strādāja ar programmu.

Procentuālais aptaujas dalībnieku skaits bija 3070 (85,8 procenti) vēlēšanu iecirkņu darbinieku, 510 (14,2 procenti) pašvaldību vēlēšanu komisiju amatpersonu. 733 (20,5 procenti) aptaujāto bija vēlēšanu komisiju priekšsēdētāji, 717 (20,5 procenti) – vēlēšanu komisiju sekretāri, 1904 (53,2 procenti) – vēlēšanu komisijas locekļi, 226 (6,3 procenti) – vēlēšanu komisiju līgumdarbinieki.

2600 jeb 72,6 procentiem aptaujas dalībnieku bija augstākā izglītība, bet 980 jeb 27,4 procentiem – vidējā izglītība. Aptuveni pusei aptaujāto – 1718 jeb 48 procentiem – izglītība vai darba pienākumi ikdienā bija saistīti ar IT jomu. 1250 jeb 34,9 procenti aptaujāto pārstāvēja vēlēšanu komisijas, kur balsis tika skaitītas manuāli, bet 2295 jeb 64,1 procents aptaujāto bija no vēlēšanu komisijām, kas balsu skaitīšanā izmantoja skenēšanu.

Aptaujas dalībnieki pārstāvēja arī visus valsts reģionus, kā arī vēlēšanu iecirkņus ārvalstīs.

REĢIONS

Rīga	755	21.1
Vidzeme	972	27.2
Kurzeme	530	14.8
Zemgale	593	16.6
Latgale	621	17.3
Vēlēšanu iecirknis ārzemēs	109	3.0

Raksturojot respondentu pieredzi darbā ar programmu, - 1471 (41,1 procents) bija praktiska pieredze darbā ar programmu, jo viņi bija paši strādājuši ar programmu, bet 2109 jeb 58,9 procentiem šādas pieredzes nebija. No aptaujātajiem, kuri paši nestrādāja ar programmu, 926 bija zināšanas vai priekšstats, kā lietot programmu, pirms vēlēšanu dienas, 581 respondentam nebija zināšanu, kā lietot programmu, bet priekšstats radās vēlēšanu laikā. Savukārt 602 respondentiem nebija sanācis iegūt priekšstatu par programmu arī vēlēšanu laikā.

Raksturojot darbības, kuras viņi veikuši ar programmu, aptaujātie visbiežāk norādīja:

- 1) ka veica atzīmes vēlēšanu gaitas žurnālā (74,2 procenti);
- 2) sekoja līdzī balsu skaitīšanai, raugoties, lai kolēģi, kuri skaita atzīmes par kandidātiem, nekļūdās (62,8 procenti);
- 3) skaitīja par kandidātiem nodotās atzīmes “+” un svītrojumus (bija tie, kuriem bija skaitīt šīs atzīmes vēlēšanu zīmju skenējumos datorā) (60,3 procenti).

Vēl aptaujātajiem bija nācies atbildēt arī uz vēlēšanu iecirkņu komisiju neskaidrajiem jautājumiem par programmu (45,4 procenti), skenēt vēlēšanu zīmes (43,1 procenti), piedalīties “Balsis2014” tehnikas sagādāšanā un uzstādīšanā (35,4 procenti).

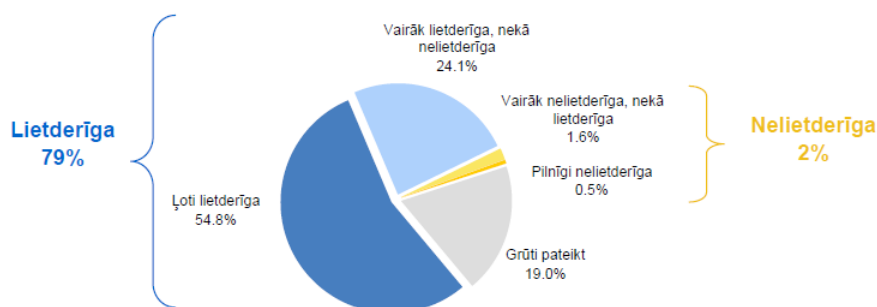
Pētījums arī liecina, ka sievietes biežāk nekā vīrieši veica atzīmes vēlēšanu gaitas žurnālā, sekoja līdzī balsu skaitīšanai, raugoties, lai kolēģi, kuri skaita atzīmes par kandidātiem, nekļūdās. Savukārt vīrieši biežāk bija nodarbināti, sniedzot konsultācijas par programmu, skenējot vēlēšanu zīmēs un sagādājot, uzstādot programmai nepieciešamo tehniku. Respondenti ar augstāko izglītību biežāk nekā caurmērā bija iesaistīti atzīmju vēlēšanu zīmēs skaitīšanā un vēlēšanu zīmju skenēšanā.

Uzskati par programmas “Balsis 2014” izmantošanas lietderīgumu

Pētījums liecina, ka 4/5 (79 procenti) no aptaujātajiem vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju darbiniekiem, kuri paši strādāja ar programmu, skenera un elektroniskās balsu skaitīšanas programmas „Balsis 2014” izmantošanu vērtēja kā lietderīgu. No tiem 55 procenti respondentu to novērtēja kā ļoti lietderīgu, bet 24 procenti - kā vairāk lietderīgu, nekā nelietderīgu. To, ka programma nav lietderīga, uzskatīja 2 procenti aptaujāto, bet 19 procentiem aptaujāto nebija viedokļa šajā jautājumā.

1.2. Uzskati par programmas „Balsis 2014” izmantošanas lietderīgumu

“Vai skenera un elektroniskās balsu skaitīšanas programmas izmantošana vēlēšanu iecirknī (pašvaldībā), kurā strādājat, Jūsaprāt, bija lietderīga?”

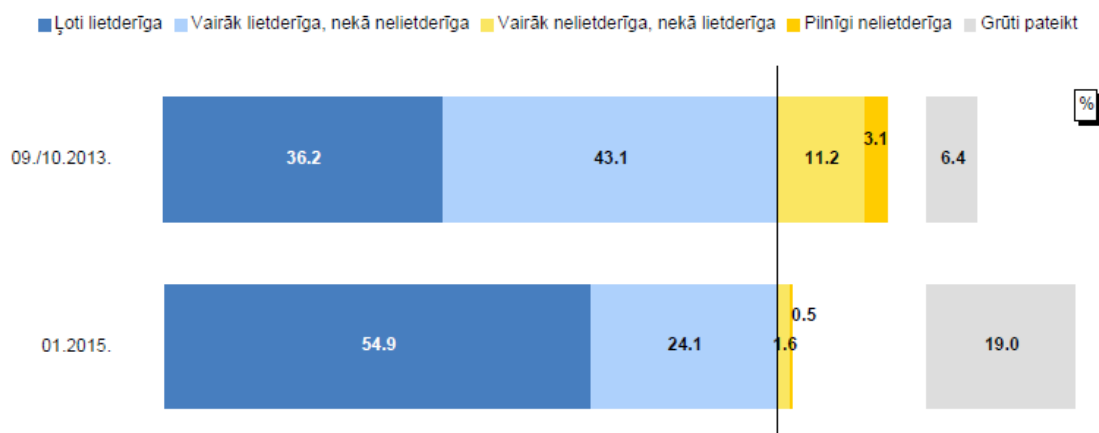
Bāze: respondenti, kuri 12. Saeimas vēlēšanās paši personīgi strādāja ar programmu "Balsis2014", n=1471

Aplūkojot sniegtās atbildes dažādās respondentu grupās, vērojams, ka kopumā vispozitīvāk elektroniskās balsu skaitīšanas programmas lietderīgumu novērtēja gados jaunākie respondenti (18 līdz 25 gadus veci), pašvaldību vēlēšanu komisiju locekļi, kā arī vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju locekļi un darbinieki Rīgā un Zemgales vēlēšanu apgabalā. Savukārt salīdzinoši skeptiskāki par programmas lietderību bija respondenti, kas vecāki par 66 gadiem un respondenti, kas bija strādājuši vēlēšanu iecirkņos ārvalstīs.

Salīdzinot iegūtos datus ar 2013. gadā veiktu līdzīgu aptauju, vidēji par 10 procentiem bija samazinājies to respondentu skaits, kuri uzskatīja, ka programmas izmantošana ir vairāk nelietderīga, nekā lietderīga. Tāpat par gandrīz 20 procentiem bija pieaudzis to respondentu skaits, kuri uzskatīja, ka programmas izmantošana vēlēšanu iecirkņos ir ļoti lietderīga (36,2 procenti 2013. gada aptaujā, 54,9 procenti 2015. gada aptaujā).

2013. un 2015. gada aptauju datu salīdzinājums

"Vai skenera un elektroniskās balsu skaitīšanas programmas izmantošana vēlēšanu iecirknī (pašvaldībā), kurā strādājāt, Jūsaprāt, bija lietderīga?"

Bāze: 09./10.2013. aptaujā - visi vēlēšanu komisiju darbinieki, kas piedalījās aptaujā, n=1339; 01.2015. aptaujā - respondenti, kuri 12. Saeimas vēlēšanās paši personīgi strādāja ar programmu "Balsis2014", n=1471

Aptaujā respondenti tika lūgti arī pamatot savu viedokli, kāpēc, viņuprāt, elektroniskā balsu skaitīšana bija lietderīga vai nelietderīga. Šis bija t.s. atvērtais jautājums, un respondentiem netika piedāvāti atbilžu varianti, viņi paši brīvi formulēja savu viedokli, kas datu apstrādes gaitā tika apkopots tematiskās grupās.

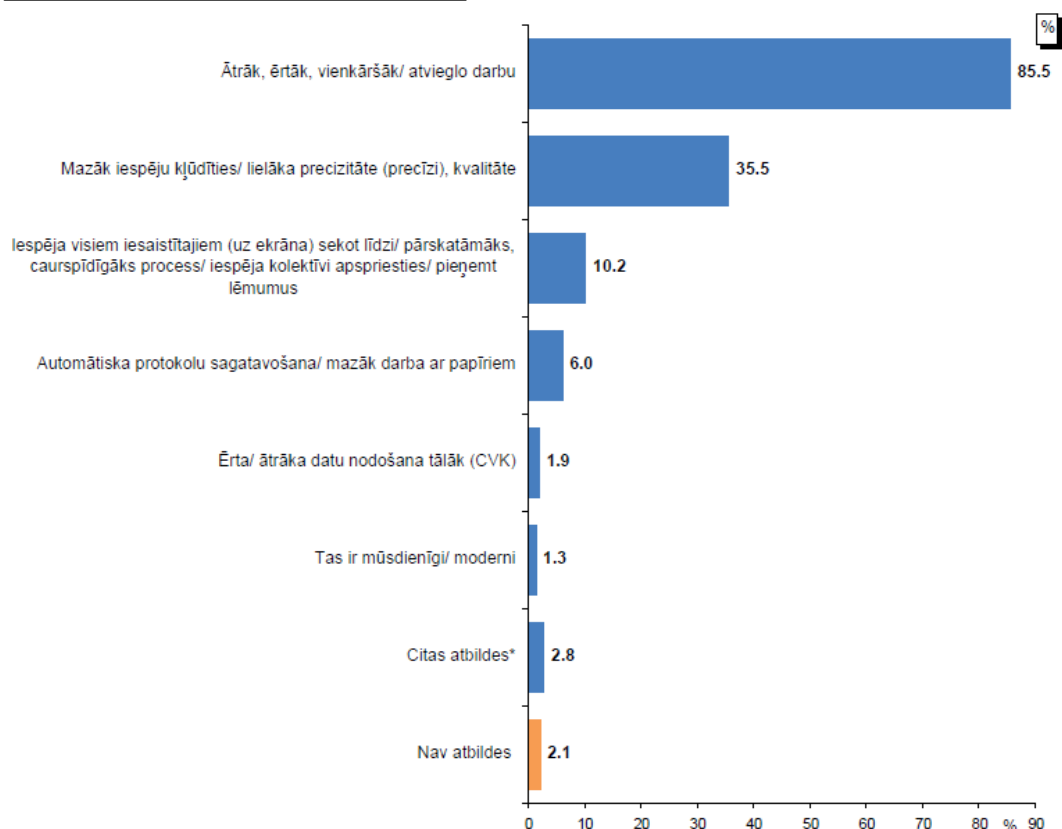
Elektroniskās balsu skaitīšanas sistēmas lietderīgumu respondenti pamatoja ar to, ka:

- 1) tā atvieglo darbu/ar to strādāti ir ātrāk, ērtāk, vienkāršāk (86 procenti);
- 2) programmas izmantošana nodrošina mazāku iespēju kļūdīties, lielāku precizitāti, precīzus rezultātus (36 procenti);
- 3) iespēja visiem iesaistītajiem (uz ekrāna) sekot līdzi/pārskatāmāks, caurspīdīgāks process/iespēja kolektīvi apsprieties/pieņemt lēmumus (10 procenti);
- 4) automātiska protokolu sagatavošana/mazāk darba ar papīriem (6 procenti);
- 5) ērta/ātrāka datu nodošana tālāk CVK (2 procenti);
- 6) tas ir mūsdienīgi/moderni (1 procenti).

Elektronisko balsu skaitīšanu par nelietderīgu atzina neliela daļa (30 jeb 2 procenti) aptaujāto, kuri izmantoja programmu. Visbiežāk šāds vērtējums tika pamatots ar to, ka nelielā balsotāju skaita dēļ konkrētajā iecirknī manuālā balsu skaitīšana būtu ātrāka/vienkāršāka, kā arī atsevišķi respondenti norādīja uz tehniskām problēmām un sistēmas sarežģītību.

"Lūdzu, Tsi (vienā – divos teikumos) pamatojiet savu viedokli: kāpēc Jūs uzskatāt, ka Jūsu iecirknī skenera un elektroniskās balsu skaitīšanas izmantošana bija lietderīga!"

Atvērtais jautājums, iespējamās vairākas atbildes

Bāze: respondenti, kuri uzskata, ka viņu iecirknī skenera un elektroniskās balsu skaitīšanas izmantošana bija lietderīga, n=1162

Respondenti pētījumā tika lūgti arī izteikt viedokli par dažādiem ar programmas izmantošanas lietderīgumu saistītiem aspektiem. Aptaujas rezultāti liecina, ka lielākā daļa jeb aptuveni 60 līdz 80 procenti respondentu pozitīvi (atbildes “pilnīgi piekrīt” un “drīzāk piekrīt”) novērtēja visus ar programmas izmantošanu saistītos aspektus, par kuriem tika jautāts aptaujā.

No tiem vispozitīvāk vērtētie apgalvojumi bija:

- 1) programma bija noderīga balsu skaitīšanas protokola kopiju sagatavošanai un izdrukāšanai (84 procenti);
- 2) programma palīdzēja precīzāk un ātrāk paziņot balsu skaitīšanas rezultātus un starprezultātus (81 procenti);
- 3) bija lielāka pārliecība, ka balsis par kandidātiem ir saskaitītas pareizi, rezultāti netiek viltoti (75 procenti);
- 4) skenera un e-balsu skaitīšanas sistēmas izmantošana palīdzēja ātri un bez kļūdām sagatavot iecirkņa/pašvaldības vēlēšanu komisijas balsu skaitīšanas protokolu (72 procenti);
- 5) vēlēšanu zīmju skenēšana palīdzēja ātrāk saskaitīt par kandidātu sarakstiem nodotās balsis (70 procenti);
- 6) vēlēšanu zīmju skenēšana palīdzēja ātrāk saskaitīt par kandidātiem saņemtās atzīmes „+” un svītrojumus (70 procenti).

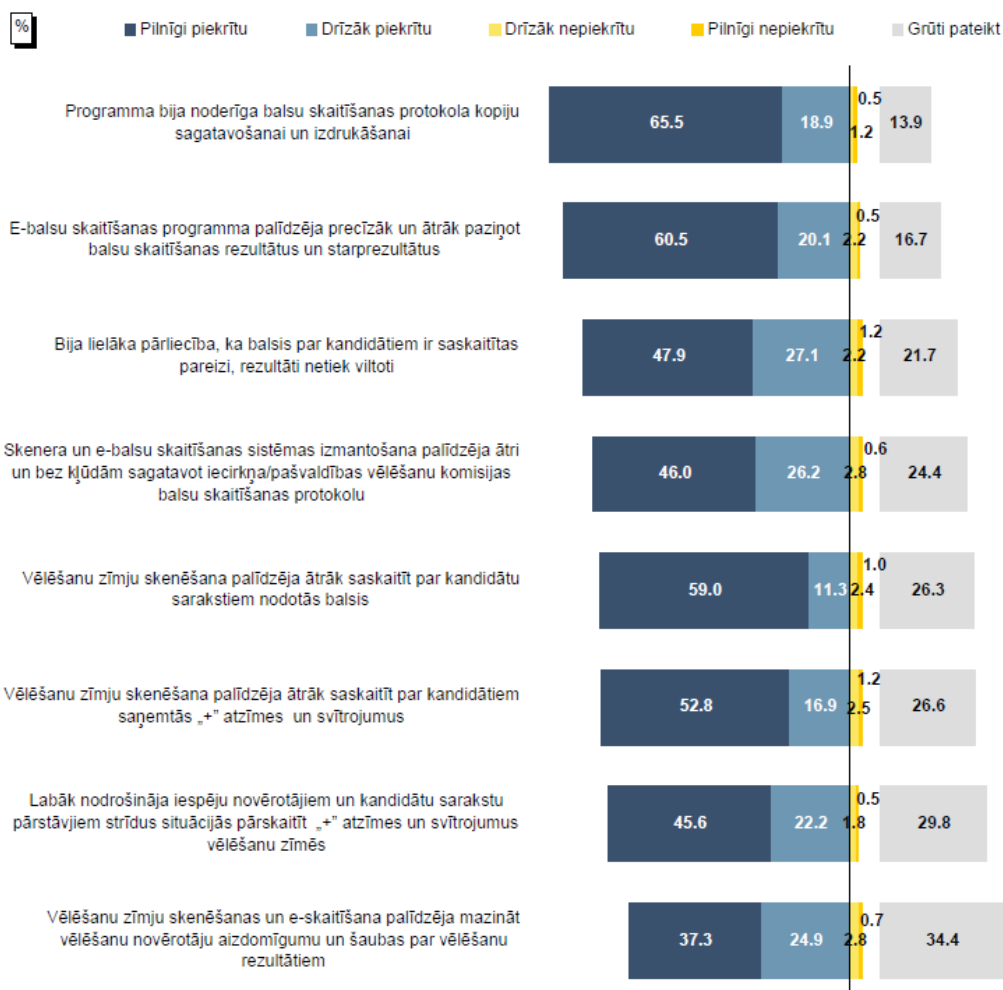
Nedaudz mazāk pozitīvo vērtējumu saņēma tādi apgalvojumi kā:

- 1) programma labāk nodrošināja iespēju novērotājiem un kandidātu sarakstu pārstāvjiem strīdus situācijās pārskaitīt atzīmes „+” un svītrojumus vēlēšanu zīmēs (68 procenti);
- 2) vēlēšanu zīmju skenēšanas un e-skaitīšana palīdzēja mazināt vēlēšanu novērotāju aizdomīgumu un šaubas par vēlēšanu rezultātiem (62 procenti).

Jāatzīmē, ka attiecībā uz visiem aspektiem negatīvo vērtējumu īpatsvars ir neliels - ne vairāk kā 5 procenti, savukārt salīdzinoši liels ir respondentu īpatsvars, kas nespēja sniegt noteiktu atbildi (robežās no 15 līdz 35 procentiem).

Salīdzinot iegūtos datus ar aptaujas datiem, kas veikti pēc 2013.gada pašvaldību vēlēšanām, vērojams, ka vēlēšanu komisiju locekļu un darbinieku elektroniskās vēlēšanu programmas vērtējums ir uzlabojies visās pozīcijās.

"Lūdzu, novērtējiet, kā vēlēšanu iecirknī (pašvaldībā), kurā strādājāt, skenera un elektroniskās balsu skaitīšanas programmas izmantošana palīdzēja sasniegt zemāk minētos mērķus, salīdzinot ar tradicionālo balsu skaitīšanu (balsu skaitīšanu ar rokām)!"

Bāze: respondenti, kuri 12. Saeimas vēlēšanās paši personīgi strādāja ar programmu "Balsis2014", n=1471

Ar programmu „Balsis 2014” saistīto problēmu raksturojums

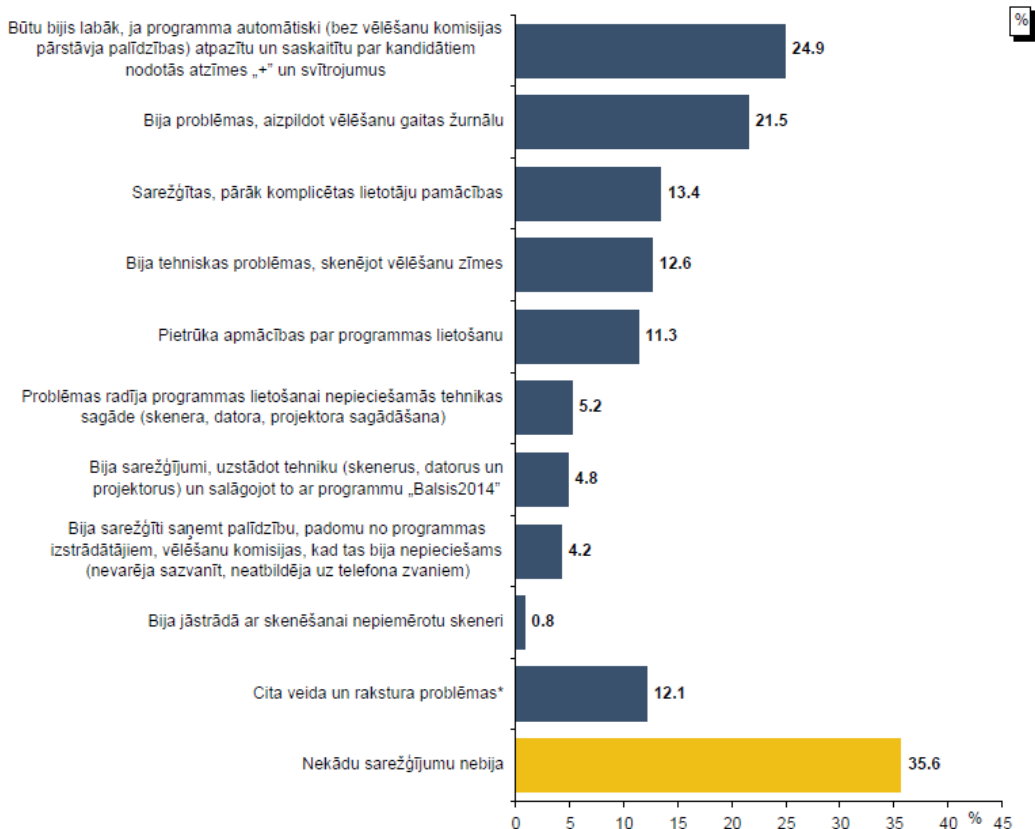
Pētījuma ietvaros Centrālā vēlēšanu komisija vēlējās apzināt arī būtiskākās problēmsituācijas, kas vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju pārstāvjiem radās, strādājot ar programmu „Balsis”.

Pētījuma dati atklāj, ka 1/3 jeb 36 procentiem aptaujāto darbā ar programmu nekādu sarežģījumu nebija. Vienlaikus 25 procenti aptaujāto būtu vēlējušies, lai programma par kandidātiem nodotās atzīmes atpazītu un saskaitītu automātiski.

Visbiežāk minētā problēmsituācija darbā ar programmu 12.Saeimas vēlēšanās bija sarežģījumi, aizpildot elektronisko vēlēšanu gaitas žurnālu (22 procenti). Savukārt citas biežāk minētās problēmas bija:

- sarežģītas, pārāk komplicētas lietotāju pamācības (13 procenti);
- tehniskas problēmas, skenējot vēlēšanu zīmes (13 procenti);
- pietrūka apmācības par programmas lietošanu (11 procenti);
- problēmas radīja programmas lietošanai nepieciešamās tehnikas (skenera, datora, projektorā) sagāde (5 procenti);
- bija sarežģījumi, uzstādot tehniku (skenerus, datorus un projektorus) un salāgojot to ar programmu „Balsis2014” (5 procenti);
- bija sarežģīti saņemt palīdzību, padomu no programmas izstrādātājiem, pašvaldības vēlēšanu komisijas, kad tas bija nepieciešams (nevarēja sazināties, neatbildēja uz telefona zvaniem) (4 procenti);
- bija jāstrādā ar skenēšanai nepiemērotu skeneri (1 procenti).

"Lūdzu, atzīmējiet problēmas, ar kurām saskārties, lietojot programmu „Balsis2014”." iespējamās vairākas atbildes

Bāze: respondenti, kuri 12. Saeimas vēlēšanās paši personīgi strādāja ar programmu "Balsis2014", n=1471

Līdz ar to šīs ir jomas, kurām būtu jāpievērš uzmanība, turpinot attīstīt programmu "Balsis".

Analizējot sniegtās atbildes dažādās respondentu grupās, var secināt, ka vēlēšanu komisiju darbinieki vecāki par 66 gadiem biežāk nekā caurmērā norādīja, ka viņiem problēmas radīja sarežģītas, pārāk komplicētas lietotāju pamācības (36,8 procenti), tas, ka pietrūka apmācības par programmas lietošanu (26,3 procenti), kā arī bija sarežģījumi, uzstādot tehniku un salāgojot to ar programmu (15,8 procenti).

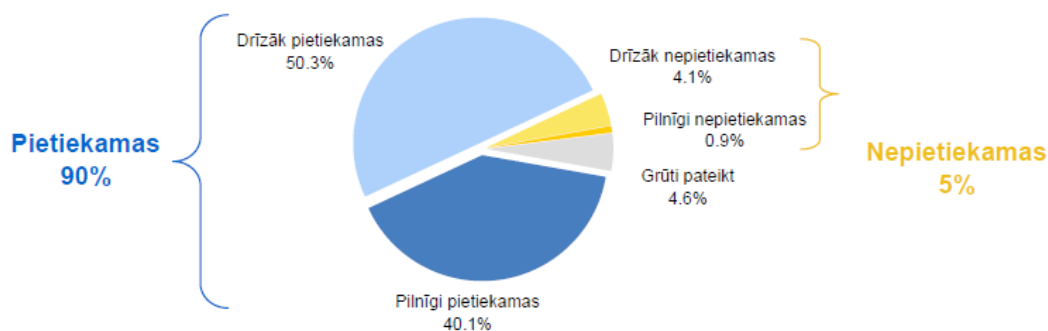
Jauniešiem vecumā no 18 līdz 25 gadiem problēmas biežāk sagādāja vēlēšanu zīmju skenēšana (26,5 procenti), bet priekšsēdētājiem un līgumdarbiniekiem biežāk radās problēmas, aizpildot vēlēšanu gaitas žurnālu (26,5 procenti un 33,3 procenti).

Arī respondenti, kas strādāja ārvalstu vēlēšanu iecirkņos, salīdzinoši biežāk norādīja uz problēmām aizpildīt vēlēšanu gaitas žurnālu (31,3 procenti), sarežģītām, pārāk komplicētām lietotāju pamācībām (45,8 procenti), nepietiekamu apmācību par programmas lietošanu (35,4 procenti) un sarežģītām iespējām saņemt palīdzību, padomu no programmas izstrādātājiem vai Centrālās vēlēšanu komisijas, kad tas bija nepieciešams (25 procenti).

Zināšanas un apmācība par programmu „Balsis 2014”

Pētījums atklāj, ka lielākā daļa jeb 90 procenti aptaujāto, kuri strādāja ar programmu, uzskatīja, ka viņu zināšanas par programmu pirms vēlēšanām bija pilnīgi pietiekamas vai drīzāk pietiekamas, lai spētu labi un teicami veikt sev uzticētos pienākumus. Par nepietiekamām savas zināšanas atzina 5 procenti aptaujāto, bet 4,6 procentiem nebija viedokļa šajā jautājumā.

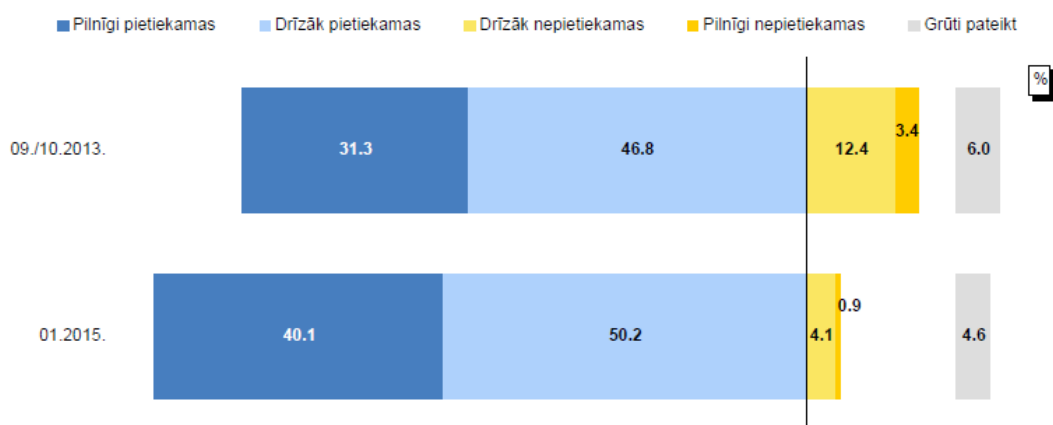
"Vai zināšanas, kuras Jums bija par elektronisko balsu skaitīšanu pirms vēlēšanām, bija pietiekamas, lai balsu skaitīšanas laikā Jūs spētu labi un teicami veikt sev uzticētos pienākumus (t.sk. sekot līdz kolēģu darbam)?"

Bāze: respondenti, kuri 12. Saeimas vēlēšanās paši personīgi strādāja ar programmu "Balsis2014", n=1471

Visbiežāk to, ka zināšanas nav pietiekamas, atzina aptaujātie, kuri vecāki par 66 gadiem un vēlēšanu iecirkņos ārvalstīs strādājošie. Savukārt, salīdzinot 2013. un 2015. gada pētījuma datus, secināms, ka vēlēšanu komisiju darbinieku skaits, kuri savas zināšanas vērtē kā nepietiekamas, bija samazinājies par apmēram 10 procentiem.

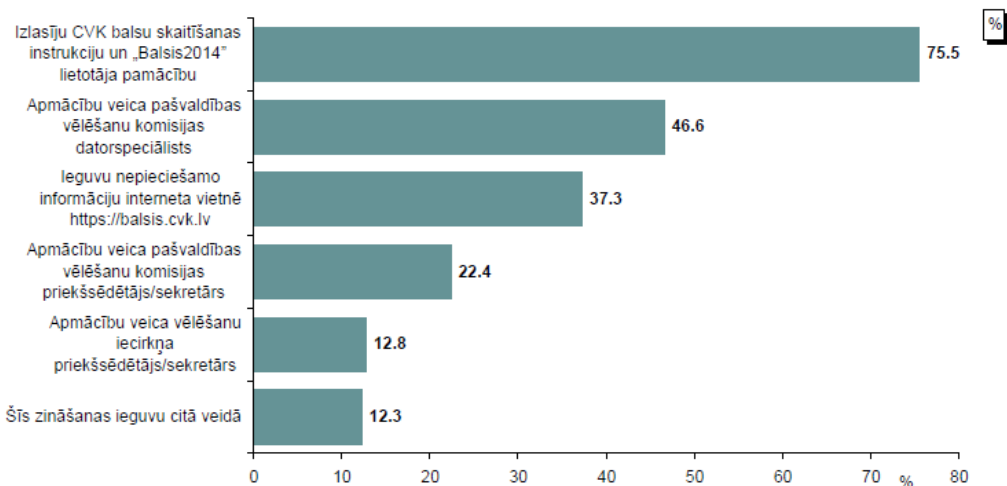
"Vai zināšanas, kuras Jums bija par elektronisko balsu skaitīšanu pirms vēlēšanām, bija pietiekamas, lai balsu skaitīšanas laikā Jūs spētu labi un teicami veikt sev uzticētos pienākumus (t.sk. sekot līdz kolēģu darbam)?"

Bāze: 09./10.2013. aptaujā - visi vēlēšanu komisiju darbinieki, kas piedalījās aptaujā, n=1339; 01.2015. aptaujā - respondenti, kuri 12. Saeimas vēlēšanās paši personīgi strādāja ar programmu "Balsis2014", n=1471

Pētījumā arī tika noskaidrots, ka aptaujātie zināšanas par programmu „Balsis 2014” visbiežāk ieguva, izlasot Centrālās vēlēšanu komisijas balsu skaitīšanas instrukciju un “Balsis 2014” lietotāju pamācību (75,5 procenti). 46 procenti aptaujāto atzina, ka zināšanas ieguva arī no pašvaldības vēlēšanu komisijas datorspeciālista. 37,3 procenti aptaujāto nepieciešamo informāciju izlasīja programmas “Balsis 2014” interneta vietnē. Savukārt 22,4 procentos gadījumu aptaujātie zināšanas ieguva, piedaloties mācībās, kurās ar programmu iepazīstināja pašvaldības vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs vai sekretārs, bet 12,8 procentos gadījumu – vēlēšanu iecirkņa komisijas priekšsēdētājs vai sekretārs. Vēl 12,3 procenti aptaujāto atzina, ka zināšanas par programmu ieguva citā veidā.

"Kādā veidā pirms vēlēšanām uzzinājāt, kā lietot programmu „Balsis2014”?"
Iespējamās vairākas atbildes

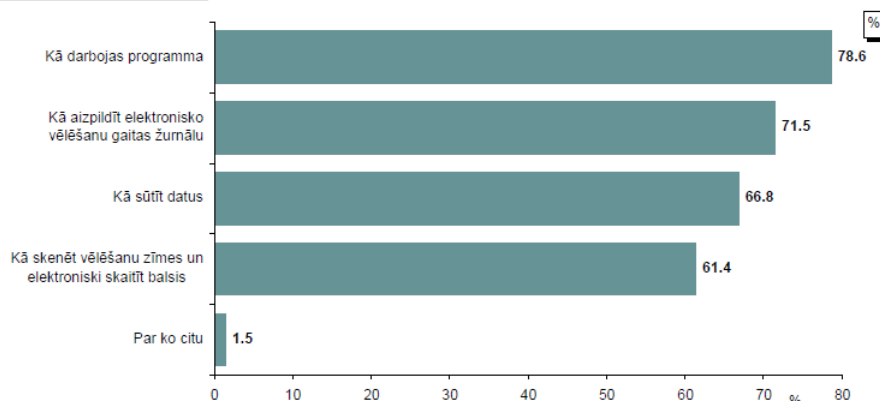
Bāze: respondenti, kuri 12. Saeimas vēlēšanās paši personīgi strādāja ar programmu "Balsis2014", n=1471

Aplūkojot mācību saturu to respondentu vidū, kuriem mācības organizēja pašvaldību vēlēšanu komisiju priekšsēdētāji, sekretāri vai datorspeciālisti, var secināt, ka visbiežāk mācības ietvēra jautājumus, kā darbojas programma (78,6 procenti), kā aizpildīt elektronisko vēlēšanu gaitas žurnālu (71,5 procenti). Savukārt nedaudz retāk tika mācīts,

kā nosūtīt datus augstāk stāvošajai vēlēšanu komisijai (66,8 procenti), kā skenēt vēlēšanu zīmes un elektroniski skaitīt balsis (64 procenti).

Respondenti, kurus par programmas "Balsis 2014" lietošanu apmācīja pašvaldības vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs/ sekretārs vai pašvaldības vēlēšanu komisijas datorspeciālists

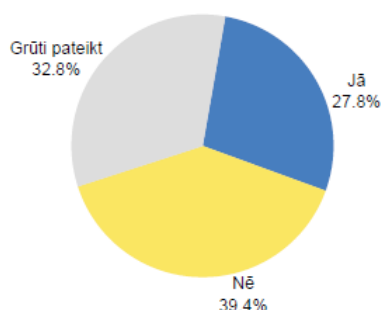
"Par kurām programmas "Balsis2014" funkcijām Jums tika mācīts?"
 iespējamās vairākas atbildes

Bāze: respondenti, kurus par programmas lietošanu apmācīja pašvaldības vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs/ sekretārs vai pašvaldības vēlēšanu komisijas datorspeciālists, n=1579

Vienlaikus vairākums aptaujāto (39,4 procenti) neuzskatīja, ka būtu nepieciešams īpašs mācību kurss par programmu "Balsis" vēlēšanu starplaikā. Šādu ierosinājumu atbalstīja 27,8 procenti aptaujāto, bet vēl 32,8 procentiem respondentu nebija viedokļa šajā jautājumā.

"Vai, Jūsaprāt, vēlēšanu iecirkņu komisiju locekļiem vēlēšanu starplaikos būtu jāapgūst īpašs mācību kurss (kur mācītu par ar vēlēšanām saistītiem normatīvajiem dokumentiem, balsošanas kārtību, programmas „Balsis” lietošanu un citiem ar vēlēšanu norisi saistītiem aspektiem) un jāiegūst sertifikāts?"

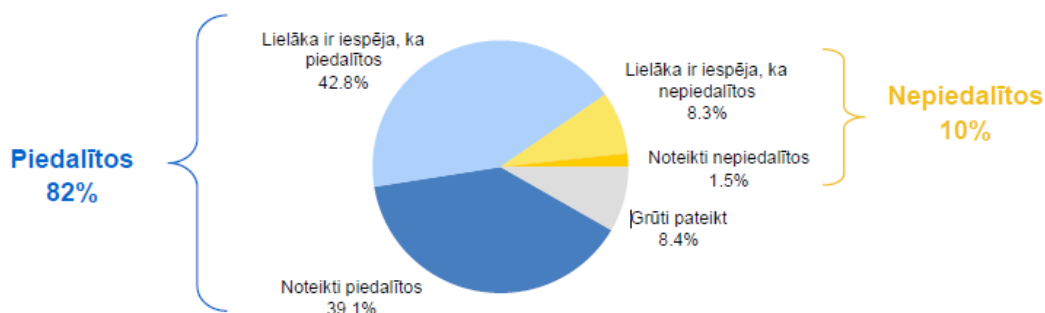

Bāze: visi respondenti, n=3580

Lielākais atbalsts šim ierosinājumam bija ārvalstu vēlēšanu iecirkņu komisiju darbinieku vidū (39,4 procenti), kā arī starp darbiniekiem vecumā no 66 gadiem (36,5 procenti). Savukārt visbiežāk šo ieceri neatbalstīja vēlēšanu komisiju darbinieki Rīgā (43,8 procenti), vēlēšanu komisiju priekšsēdētāji (42,7 procenti), jaunieši vecumā no 26 līdz 35 gadiem (41,1 procenti) un darbinieki ar augstāko izglītību (40 procenti).

Tajā pašā laikā atbildot uz jautājumu, vai viņi piedalītos Centrālās vēlēšanu komisijas vai pašvaldības vēlēšanu komisijas rīkotā seminārā par elektronisko balsu skaitīšanas sistēmu pirms nākamajām vēlēšanām, 82 procenti aptaujāto atbildēja apstiprinoši.

"Vai Jūs pirms nākamajām vēlēšanām piedalītos Centrālās vēlēšanu komisijas vai pašvaldības vēlēšanu komisijas rīkotā priekšvēlēšanu seminārā par elektronisko balsu skaitīšanas sistēmu?"

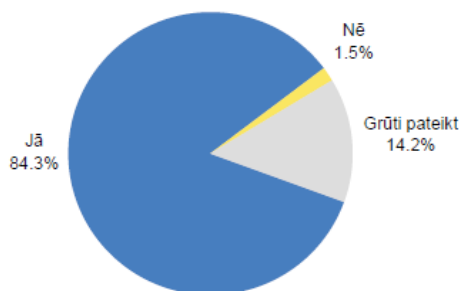
Bāze: respondenti, kuri plāno strādāt vēlēšanu komisijā arī nākamajās vēlēšanās, tautas nobalsošanā vai parakstu vākšanā, n=3017

Par piedalīšanos vēlēšanu komisiju darbā nākamajās vēlēšanās, tautas nobalsošanās

2015.gada vēlēšanu komisijas locekļu un darbinieku interneta aptaujas ietvaros papildus jautājumiem par programmu „Balsis 2014” tika iekļauts arī tāds Centrālajai vēlēšanu komisijai būtisks jautājums kā respondentu gatavība iesaistīties vēlēšanu komisiju darbā nākamajās vēlēšanās un tautas nobalsošanās. No visiem aptaujātajiem vairāk nekā 4/5 jeb 84,3 procenti uz šo jautājumu atbildēja apstipriņoši. To, ka vairs nevēlas strādāt vēlēšanu komisijā, atzina 1,5 procenti aptaujāto, bet 14,2 procentiem aptaujāto nebija viedokļa šajā jautājumā.

Visvairāk aptaujāto, kuri norādīja, ka vairs nevēlas strādāt vēlēšanu komisijā, bija starp vēlēšanu komisijas darbiniekiem vecumā no 66 gadiem un tiem, kuri strādāja vēlēšanu iecirkņos ārvalstīs.

"Vai Jūs plānojat strādāt vēlēšanu komisijā arī nākamajās vēlēšanās, tautas nobalsošanā vai parakstu vākšanā?"

Bāze: visi respondenti, n=3580

Centrālās vēlēšanu komisijas 2015.gada pētījums „Aptauja par elektronisko balsu skaitīšanas programmu „Balsis 2014”” pieejams Centrālās vēlēšanu komisijas interneta vietnē www.cvk.lv sadaļā “Pētījumi”.

6. PLĀNI NĀKAMAJAM GADAM

6.1. 2016.gada prioritātes

2016.gadā Centrālā vēlēšanu komisija turpinās uzturēt un izmantot 2015.gadā izstrādāto Parakstu vākšanu sistēmu, gan nodrošinot vēlētāju parakstu uzskaiti par Centrālajā vēlēšanu komisijā 2015.gadā reģistrētajām vēlētāju iniciatīvām, par kurām parakstīšanās termiņš beigsies 2016.gadā, gan reģistrējot Parakstu vākšanas sistēmā citas likuma prasībām atbilstošas vēlētāju iniciatīvas, ja tādas tiks iesniegtas.

Vienlaikus 2016.gadā, sadarbojoties ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju, Valsts reģionālās attīstības aģentūru un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi, paredzēts pabeigt parakstu vākšanas e-pakalpojuma ieviešanu, kas dotu iespēju vēlētājiem parakstīties tiešsaistē, izmantojot internetbanku autentifikāciju.

Viena no Centrālās vēlēšanu komisijas 2016.gada prioritātēm būs arī gatavošanās 2017.gada 3.jūnijā paredzētajām republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanām. 2016.gadā plānots izstrādāt un saskaņot vēlēšanu sagatavošanas kalendāro plānu, kā arī sagatavot un iesniegt apstiprināšanai Finanšu ministrijā vēlēšanu nodrošināšanai nepieciešamo finanšu pieprasījumu.

2016.gadā Centrālā vēlēšanu komisija arī iecerējusi sagatavot un iesniegt Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā priekšlikumu par jauna papildus balsošanas veida - pasta balsošanas – ieviešanu pašvaldību vēlēšanās. Centrālās vēlēšanu komisijas ieskatā šāda balsošanas veida ieviešana sekmētu to pilsoņu piedalīšanos vēlēšanās, kuri vēlēšanu laikā neuzturas savā deklarētajā dzīvesvietā, piemēram, studenti un vēlētāji ārvalstīs, kuru deklarētā dzīvesvieta vai īpašums atrodas Latvijā.

Tiesībsargs un Tieslietu ministrija ir izteikušas nepieciešamību izveidot mehānismu, kā nodrošināt to vēlētāju iespējas piedalīties pašvaldību vēlēšanās, kuri atrodas ieslodzījuma vietās. Pašlaik Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums nosaka, ka personām, kuras izcieš sodu ieslodzījuma vietā, nav tiesību piedalīties pašvaldību vēlēšanās. Savukārt aizdomās turētajām un apsūdzētajām personām, kurām kā drošības līdzeklis piemērots apcietinājums, balsošana atrašanās vietā organizējama tikai tad, ja persona atrodas tā vēlēšanu iecirkņa teritorijā, kura vēlētāju sarakstā iekļautas ziņas par viņu. Līdz ar to praksē šī iespēja faktiski nav izmantojama. Savukārt pasta balsošana būtu risinājums, kā pašvaldību vēlēšanās varētu piedalīties šī vēlētāju grupa.

Lai nodrošinātu pašvaldību vēlēšanu kandidātu sarakstu elektronisku sagatavošanu, iesniegšanu un publicēšanu, elektronisku vēlēšanu gaitas žurnālu, pašvaldības vēlēšanu rezultātu apkopošanu un publicēšanu, 2016.gadā tiks izstrādāts un īstenots valsts iepirkums “Vēlēšanu organizēšanas e-pakalpojums”. Šajā pakalpojumā paredzēts ietvert arī vēlēšanu zīmju maketēšanas funkciju, kā arī elektronisko balsu skaitīšanas programmu, ar kuras palīdzību iespējams skenēt vēlēšanu iecirkņos nodotās vēlēšanu zīmes, saskaitīt par kandidātu sarakstiem nodotās balsis un apkopot par deputātu kandidātiem izdarītās atzīmes “+” un svītrojumus.

Papildus 2016.gadā plānots īstenot arī vēlēšanu aplokšņu un vēlēšanu nodrošināšanai nepieciešamo poligrāfijas materiālu iepirkumus, uzsākt republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju amatpersonu apmācības, īstenot socioloģisko aptauju, lai apzinātu vēlētāju iespējas piedalīties pašvaldību vēlēšanās un vēlētāju informācijas gūšanas

paradumus, izstrādāt Centrālās vēlēšanu komisijas komunikācijas plānu 2017.gada pašvaldību vēlēšanām.

2016.gadā Centrālā vēlēšanu komisija turpinās arī projektu vēlēšanu iecirkņu pieejamības veicināšanai. Projekts tika aizsākts 2014.gadā, un tā ietvaros paredzēts apsekot visus Latvijas vēlēšanu iecirkņus, lai izvērtētu to pieejamību vēlētājiem ar kustību traucējumiem, gados veciem cilvēkiem un jaunajām ģimenēm ar maziem bērniem. Pēc tam novērojumi un secinājumi tiek pārrunāti ar pašvaldību amatpersonām, lai kopīgi meklētu labākos risinājumus iecirkņu pieejamības palielināšanai.

2016.gadā Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvji turpinās piedalīties arī Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas un Juridiskās komisijas sēdēs, konsultējot likumdevēju jautājumos, kas skar vēlēšanu likumdošanas pilnveidošanu. Viens no nozīmīgiem jautājumiem, kuram jārod risinājums līdz 2018.gada Saeimas vēlēšanām, ir, kā nodrošināt to vēlētāju, kuru rīcībā ir personas apliecība, bet nav derīgas pases, dalību Saeimas vēlēšanās.

Centrālās vēlēšanu komisijas prioritāte 2016.gadā turpinās būt arī starptautiskā sadarbība. Šis Centrālās vēlēšanu komisijas darbības virziens ietver dalību Eiropas valstu vēlēšanu administratoru asociācijas (ACEEEO) projektos un pasākumos, pieredzes apmaiņu ar Eiropas valstu vēlēšanu iestādēm un starptautiskām vēlēšanu organizācijām, kā arī attīstības palīdzības sniegšanu brīvu un godīgu vēlēšanu rīkošanā jaunattīstības un pārejas valstīm, īpašu uzmanību pievēršot tādām valstīm kā Armēnija, Azerbaidžāna, Baltkrievija, Gruzija, Kazahstāna, Kirgizstāna, Moldova, Ukraina un Uzbekistāna.

6.2. Starptautiskie projekti 2016.gadā

Februāris

- Dalība ikgadējā starptautiskajā vēlēšanu administratoru sanāksmē “Iekļaujošas vēlēšanas” Kahetijā, Gruzijā.

Marts

- Dalība ACEEEO Izpildpadomes sēdē Budapeštā, Ungārijā.
- Parlamenta un pašvaldību vēlēšanu novērošana Kazahstānā.

Aprīlis

- Dalība Eiropas Padomes Venēcijas komisijas pirmajās vēlēšanu ekspertu debatēs “Vēlēšanu likumdošana un jaunās tehnoloģijas: juridiskie izaicinājumi” Bukarestē, Rumānijā.
- Dalība Eiropas Padomes 13. Eiropas vēlēšanu administratoru konferencē "Jaunās tehnoloģijas vēlēšanās: sabiedrības uzticēšanās un izaicinājumi vēlēšanu administrēšanas iestādēm" Bukarestē, Rumānijā.

Maijs

- Dalība Eiropas Savienības ekspertu grupas vēlēšanu jautājumos sanāksmē Briselē, Beļģijā.

Jūnijs

- Dalība Apvienotās Karalistes vēlēšanu programmā “ES referendums 2016” Mančestrā, Lielbritānijā.

Septembris

- Parlamenta vēlēšanu novērošana Baltkrievijā.
- Dalība ACEEEO Ģenerālās asamblejas sēdē un 25. jubilejas konferencē “Vēlēšanu sistēmu un vēlēšanu procesu attīstība pēdējo 25 gadu laikā” Tirānā, Albānijā.

Oktobris

- Parlamenta vēlēšanu novērošana Lietuvā.
- Parlamenta vēlēšanu novērošana Gruzijā.
- Prezidenta vēlēšanu novērošana Moldovā.

Novembris

- Dalība Starptautiskā vēlēšanu sistēmu fonda (IFES) ASV Prezidenta vēlēšanu novērošanas programmā Vašingtonā, Amerikas Savienotajās Valstīs.
- Prezidenta vēlēšanu novērošana Bulgārijā.

Decembris

- Parlamenta vēlēšanu novērošana Rumānijā.